

5

Standardy utrzymania terenów zieleni w miastach

UTRZYMANIE

Standardy utrzymania terenów zieleni w miastach

Utrzymanie

Autorzy

Judyta Łuczyńska (*Utrzymanie obiektów małej architektury*)

Sławomir Sendzielski (*Utrzymanie nawierzchni, Utrzymanie czystości, Utrzymanie infrastruktury dla zwierząt*)

Konsultacja merytoryczna

dr hab. Marcin Kadej, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydział Nauk Biologicznych (*Utrzymanie infrastruktury dla zwierząt*)

dr inż. arch. kraj. Kasper Jakubowski, Fundacja Dzieci w Naturę (*Utrzymanie infrastruktury dla zwierząt*)

dr Krzysztof Kolenda, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Wrocławski (*Utrzymanie infrastruktury dla zwierząt*)

Małgorzata Michalska, Zarząd Zieleni Miejskiej we Wrocławiu

Ewa Partyka, Zarząd Zieleni Miejskiej we Wrocławiu

Łukasz Pawlik, Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie

Monika Pec-Święcicka, Zarząd Zieleni Miejskiej we Wrocławiu

Dorota Szatała, Zarząd Zieleni Miejskiej w Krakowie

Redakcja

Karolina Maliszewska

Współpraca redakcyjna

Ilona Gosk

Jacek Wiśnicki

Korekta

Katarzyna Sekulska

Ilustracje

Jakub Józefczuk

Marcelina Michalczyk

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład

Marcelina Michalczyk

© Gmina Wrocław

© Gmina Miejska Kraków

Wydawca

Fundacja Sendzimira, 2022

ISBN

978-83-62168-17-0 (całość)

978-83-62168-22-4 (część 5)

Treść licencji dostępna jest na [stronach internetowych](#) licencjodawcy. Licencjodawca zastrzega wyłączenie odpowiedzialności gwarancyjnej zgodnie z warunkami licencji.

Zarząd Zieleni Miejskiej
we Wrocławiu

Zarząd
Zieleni Miejskiej
w Krakowie

Spis treści

STANDARD ▶ UTRZYMANIE OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY ▶ 4

Standard zawiera szczegółowe informacje na temat zasad utrzymania oraz kontroli stanu zachowania obiektów małej architektury, takich jak ławki, kosze na śmieci, piaskownice czy ogrodzenia. W standardzie znajdziesz wzory raportów z kontroli, które pomogą konserwatorom w monitoringu zużycia obiektów.

STANDARD ▶ UTRZYMANIE NAWIERZCHNI ▶ 20

Standard dotyczy sposobów utrzymania różnych rodzajów nawierzchni, najczęściej spotykanych w przestrzeni miejskiej. Poznasz zasady kontroli stanu nawierzchni, sposoby ich konserwacji, czyszczenia, a także naprawy, ze szczególnym uwzględnieniem zabiegów w czasie zimy.

STANDARD ▶ UTRZYMANIE CZYSTOŚCI ▶ 27

Celem standardu jest wprowadzenie klarownych zasad pozwalających na utrzymanie czystości w zależności od stopnia intensywności użytkowania terenu. Pokazujemy w nim zasady kontroli czystości, a także wskazujemy najczęstsze błędy wykonawców, które należy wyeliminować, żeby uniknąć dewastacji sprzątaných terenów.

STANDARD ▶ UTRZYMANIE INFRASTRUKTURY DLA ZWIERZĄT ▶ 35

W tym standardzie skupiamy się na obiektach w przestrzeni miejskiej przeznaczonych dla zwierząt, takich jak karmniki, budki dla ptaków i nietoperzy, poidelka czy domki dla jeży. Wskazujemy, jak dbać o infrastrukturę dla zwierząt, żeby wspierać faunę miejską i ograniczyć ryzyko związane z rozprzestrzenianiem chorób czy niszczeniem siedlisk.

BIBLIOGRAFIA ▶ 50

AKTY PRAWNE ▶ 51

SPIS CYTOWANYCH ZDJĘĆ ▶ 51

Standard

► UTRZYMANIE OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY

1. Cele i oczekiwane efekty prac **6**
2. Kontrola stanu obiektów małej architektury **7**
3. Czynności utrzymaniowe **8**
4. Szczegółowe wytyczne utrzymania obiektów małej architektury **11**
5. Wymagania dotyczące sprzętu **14**
6. Kontrola i odbiór prac **15**
7. Wzory raportów **17**

Fundacja Sendzimira 2022

Obiekty małej architektury* stanowią istotny element wyposażenia przestrzeni, który wzbogaca obszary funkcjonalnie i kompozycyjnie, tworząc tym samym wystrój wnętrza krajobrazowego. Poziom utrzymania obiektów małej architektury jest istotny z punktu widzenia bezpieczeństwa, estetyki oraz komfortu korzystania z przestrzeni. Odpowiednie ich utrzymanie zapewnia też trwałość wyposażenia terenów.

Zasady ogólne zebrane w standardzie dotyczą wszystkich obiektów małej architektury, jednak dla placów zabaw obowiązują zwiększone wymogi w zakresie bezpieczeństwa, co może skutkować koniecznością częstszych przeglądów i prowadzenia prac konserwacyjnych oraz napraw. Zasady ogólne powinny zostać uzupełnione o zasady szczegółowe dotyczące konkretnego rodzaju obiektu małej architektury (jeżeli dany obiekt tego wymaga).

Zaleca się, aby wszystkie środki do konserwacji, zabezpieczenia i naprawy w jak największym stopniu były przyjazne środowisku – jest to ważne z punktu widzenia zarówno ich sposobu produkcji, składu, lokalności pozyskania, jak i trwałości wykonanych prac.

Zaleca się, aby wraz z prowadzeniem kontroli obiektów małej architektury prowadzić także kontrolę stanu nawierzchni. W ten sposób istnieje duże prawdopodobieństwo, że cały obszar np. placu zabaw czy siłowni zewnętrznej będzie utrzymany kompleksowo. Zalecenia i uwagi co do kontroli i utrzymania nawierzchni znajdują się w standardzie Utrzymanie nawierzchni.

Zadania związane z utrzymaniem obiektów małej architektury obejmują:

- kontrolę stanu obiektów małej architektury i urządzeń;
- czynności utrzymaniowe – konserwację i remont;

- prace interwencyjne – zabezpieczenie/oznaczenie terenu, obiektu po stwierdzeniu, że nie nadaje się ono do bezpiecznego użytkowania lub stanowi zagrożenie dla użytkowników terenu.

Wszystkie powyższe zadania powinny być przeprowadzane przez wykwalifikowany personel i przy użyciu właściwych dla danego urządzenia materiałów, narzędzi i formularzy.

Standard dotyczy kontroli i utrzymania obiektów małej architektury m.in.:

- w parkach i na zieleńcach, na bulwarach, na tzw. placach miejskich, w strefach wypoczynku oraz znajdujących się przy ciągach komunikacyjnych;
- na psich wybiegach;
- na placach zabaw, ogrodach zabaw i ogródkach tematycznych (np. ogrodach społecznych);
- na torach rowerowych, pumptrackach, skate parkach, torach rolkarskich;
- w siłowniach plenerowych, obszarach wyposażonych w urządzenia do street workoutu i kalisteniki, ścieżkach zdrowia;
- na ściankach wspinaczkowych;
- na rekreacyjnych boiskach sportowych, placach do gry w bule/pétanque lub szachy terenowe, górkach saneczkowych.

Obiekty, które mogą podlegać utrzymaniu i konserwacji, to m.in.:

- pojemniki na odpady, popielnice;
- ławki, siedziska, leżaki, hamaki, huśtawko-ławki, podpórki uliczne dla osób korzystających z rowerów, przysiadacze;

* Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r., poz. 1333; dalej: Ustawa – Prawo budowlane) w art. 3 definiuje „obiekt małej architektury” jako niewielkie obiekty, w szczególności: (a) kultu religijnego, jak: kapliczki, krzyże przydrożne, figury; (b) posągi, wodotryski i inne obiekty architektury ogrodowej; (c) użytkowe służące rekreacji codziennej i utrzymaniu porządku, jak: piaskownice, huśtawki, drabinki, śmietniki. Użycie przez ustawodawcę sformułowania „w szczególności” oznacza, że w definicji nie wyliczono wszystkich obiektów małej architektury, jedynie wskazano kilka przykładów. Dlatego do tej grupy można zaliczyć obiekty podobne ze względu na rozmiar i pełnioną rolę, np. ławki, słupki barierki, ogrody skalne, oczka wodne, pergole, altany, murki itp.; zob. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf>.

- ▶ stoły, w tym stoły i inne obiekty przystosowane do gier, np. szachów, głązy;
- ▶ słupki, barierki, poręcze, ogrodzenia, słupki automatyczne, bramki;
- ▶ stojaki na rowery;
- ▶ grille i ich elementy;
- ▶ latarnie/lampy, elementy wyposażone w baterie fotowoltaiczne;
- ▶ rzeźby – nieobjęte odrębną umową;
- ▶ murki, schody, mostki, tarasy, podesty;
- ▶ tablice, tabliczki i pulpity informacyjne, tablice regulaminowe, totemy, witacze;
- ▶ altany, pergole, trejaże;
- ▶ żagle/membrany zadaszeniowe i parasole;
- ▶ ścieżki sensoryczne, elementy – w tym naturalne – wyposażenia placów i ogrodów zabaw.

Standard nie obejmuje zakresu prac związanych z modernizacjami, czyli odtworzenia poprzedniego stanu wraz z unowocześnieniem elementów małej architektury oraz konserwacji budowli czy urządzeń budowlanych według Ustawy – Prawo budowlane.

Standard nie obejmuje elementów wspierających faunę – poideł czy karmników. Utrzymanie tych elementów objęte jest standardem Utrzymanie infrastruktury dla zwierząt.

1. CELE I OCZEKIWANE EFEKTY PRAC

Celami prowadzenia prac są:

- ▶ zapewnienie bezpieczeństwa korzystającym z urządzeń przez kontrolę sprawności technicznej i utrzymanie stabilności posadowienia;
- ▶ utrzymanie trwałości urządzeń;
- ▶ utrzymanie elementów w stanie wysokiej estetyki i jakości, a tym samym zachęcenie do korzystania z nich.

Efektami prowadzenia prac są:

- ▶ obiekt czysty, bezpieczny w użytkowaniu i spełniający swoją funkcję, a w przypadku uszkodzenia obiektu jego odpowiednie oznakowanie i zabezpieczenie do czasu wykonania naprawy;
- ▶ raport z oględzin (patrz rozdział 7, tabela 5.2) lub przeglądu obiektu (patrz rozdział 7, tabela 5.3).

2. KONTROLA STANU OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY

Tabela 5.1. Rodzaje kontroli obiektów i ich zakres

Rodzaj kontroli	Opis	Czas i częstotliwość	Kto może prowadzić kontrolę	Efekt prowadzenia kontroli
Rutynowa	wizualna kontrola stanu obiektu skupiająca się na: <ul style="list-style-type: none"> ► ujawnieniu oczywistych wad lub zniszczeń wynikających ze zużycia obiektu, niewłaściwego jego użytkowania lub aktów wandalizmu; ► sprawdzeniu czystości obiektu; ► sprawdzeniu kompletności obiektu; ► sprawdzeniu odsłonięcia fundamentów obiektów 	minimum raz w tygodniu, np. w środę lub czwartek, co umożliwi naprawienie lub konserwację obiektu przed weekendem	osoba lub podmiot wyznaczony przez zamawiającego, bez specjalistycznych kwalifikacji	raport z kontroli powinien zawierać: <ul style="list-style-type: none"> ► nazwę obszaru, np. park X; ► dokładną lokalizację obiektu/ów; ► rodzaj/nazwę obiektu, np. ławka; ► opis uszkodzenia lub zabrudzenia; ► wpływ uszkodzenia na bezpieczeństwo użytkowników;
Funkcyjna	poza wykonaniem zadań ujętych w kontroli rutynowej sprawdzeniu podlegają: <ul style="list-style-type: none"> ► zużycie elementów; ► sprawność elementów ruchomych; ► stabilność posadowienia; ► stan i stabilność posadowienia ogrodzeń 	raz na 3 miesiące	osoba wyznaczona przez zamawiającego, bez specjalistycznych kwalifikacji	<ul style="list-style-type: none"> ► opis potrzebnych do wykonania prac – zabezpieczenie i oznakowanie obiektu, czyszczenie, naprawa; ► zdjęcie obiektu z pokazaniem jego lokalizacji, zdjęcia uszkodzeń; ► datę wykonania kontroli; ► dane osoby wykonującej kontrolę.
Okresowa	poza wykonaniem zadań ujętych w opisie kontroli funkcjonalnej sprawdzeniu podlegają: <ul style="list-style-type: none"> ► oznakowanie obiektu, np. obecność i czytelność tabliczek znamionowych na elementach placu zabaw; ► trwałość, ślady rozkładu i korozji elementów, w tym elementów konstrukcyjnych; ► stabilność i trwałość połączeń między elementami obiektu (połączenia śrubowe, łańcuchy, łożyska); ► rozstawienie urządzeń w terenie, np. zachowanie obszarów bezpieczeństwa na placach zabaw; ► wpływ napraw i wymian na poziom bezpieczeństwa; ► dokumentacja związana z utrzymaniem obiektu – raporty z prowadzonych kontroli, napraw 	raz na rok, do 30.04; co 5 lat: <ul style="list-style-type: none"> ► elementy placów zabaw; ► elementy boisk; ► elementy ścianek wspinaczkowych; ► wyposażenie rekreacyjne, np. hamaki, siedziska i ławki nietypowe, stoliki, altany, zacieniacze, pergole, siłownie plenerowe 	komisja składająca się z: <ul style="list-style-type: none"> ► przedstawiciela zamawiającego; ► osób bezstronnych/ niezależnych od zamawiającego; ► osoby posiadającej uprawnienia konstrukcyjno-budowlane 	<p>Przygotowanie i udostępnienie zamawiającemu raportu jest konieczne również po stwierdzeniu, że obiekty nie wymagają wykonania prac konserwacyjnych lub naprawczych.</p> <p>Informacje o dokonaniu kontroli i zalecenia pokontrolne powinny być wpisane do książki eksploatacji obiektu.</p> <p>Raport z przeglądu podpisać może osoba wskazana w umowie do nadzoru ze strony wykonawcy</p>

Kontrola funkcjonalna i okresowa wszystkich obiektów prowadzona jest zgodnie z zaleceniami zamawiającego, producenta, wymogami prawa* z zastosowaniem właściwych dla danego obiektu norm polskich i europejskich PN-EN. W przypadku placów zabaw i innych obiektów rekreacyjnych kontrola funkcjonalna i okresowa powinny być wykonane zgodnie z normą nr PN-EN 1176-7, z uwzględnieniem całej normy PN-EN 1176 oraz normą PN-EN 16630 w zakresie siłowni zewnętrznych.

Podmioty wykonujące prace kontrolne przy stwierdzeniu faktu, że obiekt zagraża użytkownikom obszaru lub jest uszkodzony i nie spełnia przewidzianej funkcji, zobowiązane są go zabezpieczyć i oznakować jako nienadający się do użytku, np. *Uwaga! Awaria, urządzenie wyłączone z użytkowania do czasu naprawy*. Informację taką można zamieścić także na tablicy regulaminowej.

Kontrola interwencyjna (np. na skutek zgłoszenia) odbywa się zgodnie z zasadami prowadzenia kontroli funkcjonalnej. Producenci urządzeń określają warunki gwarancji, w której są opisane zasady, jak należy użytkować czy utrzymywać urządzenie, aby nie utracić gwarancji.

3. CZYNNOŚCI UTRZYMANIOWE

3.1. OGÓLNE ZASADY PROWADZENIA PRAC

Podczas prowadzenia prac naprawczych i konserwacyjnych należy przykładć wagę zarówno do funkcjonalności, jak i estetyki – z uwzględnieniem spójności kolorystycznej i materiałowej. Firma pracująca w terenie powinna mieć stosowne oznaczenia zgodne ze standardem Oznakowanie pojazdów i stroju pracowników, a prace powinny być wykonywane według standardu Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu.

Jeśli jest to możliwe, należy przystąpić do natychmiastowego oczyszczenia, naprawy uszkodzeń, jeśli zaś nie – trzeba:

- zabezpieczyć i oznakować obiekt jako wyłączony z użytkowania do czasu naprawy;
- zdemontować uszkodzoną część lub cały obiekt, jeśli naprawy wymagają zmian technologicznych.

Użyte technologie nie mogą prowadzić do degradacji obiektu, np. należy dopasować ciśnienie wody w myjce tak, by nie uszkodzić struktury materiału, z którego wykonano obiekt.

* Obowiązki właściciela i zarządcy obiektu budowlanego określa art. 62 Ustawy – Prawo budowlane.

3.2. CZYNNOŚCI KONSERWACYJNE

Do czynności konserwacyjnych należą:

- usunięcie nierówności powierzchni mogących skutkować zranieniem;
- poprawa stabilizacji elementu w gruncie w sposób umożliwiający bezpieczne korzystanie z niego;
- wypionowanie elementów, jeśli nie wymagają dodatkowego fundamentowania lub prac montażowych;
- poprawa mocowania, np. przez dokręcenie śrub czy nakrętek;
- smarowanie łożysk i innych elementów ruchomych tego wymagających;
- wymiana elementów obciążających pojemniki na odpady, np. pojemniki wolno stojące;
- uzupełnienie lub wymiana elementów niezależnych, ale stanowiących część obiektu, np. wkładów do pojemników na odpady, haków w piłkochwytach, siatek na boiskach, wypełnienie ścieżek sensorycznych, linek w barierkach;
- utrzymywanie prześwitu – minimum 5 cm – pomiędzy urządzeniami a podłożem, w celu zapewnienia odpowiedniej wentylacji. Dotyczy to w szczególności konstrukcji i podestów drewnianych;
- utrzymanie czystości elementów zgodnie z częstotliwością wymaganą przez zamawiającego.

3.3. MALOWANIE I IMPREGNACJA

Ogólne zalecenia dotyczące malowania i impregnacji urządzeń małej architektury:

- impregnację, odnowienie powłok lakierniczych czy malarskich należy poprzedzić zabezpieczeniem terenu przed zabrudzeniem;
- przed nałożeniem nowej warstwy z każdego elementu należy usunąć starą uszkodzoną powłokę, a metalowe elementy oczyścić z rdzy;
- prace nie mogą być prowadzone w wietrzną pogodę i podczas opadów atmosferycznych;
- rodzaj, typ i kolor środka powinny być zgodne z zaleceniami producenta obiektu lub inne spójne z otoczeniem, wskazane przez zamawiającego;
- elementy drewniane należy zaimpregnować minimum 1 lub 2 razy w roku według wskazań producenta/zamawiającego, a szczeliny uzupełnić szpachlą do drewna;
- należy stosować środki wysokiej jakości, certyfikowane, dostosowane do poszczególnych elementów i materiałów, odporne na intensywne użytkowanie i działanie niekorzystnych warunków pogodowych. Powinny to być środki impregnacyjno-dekoracyjne przeznaczone do użytku zewnętrznego, które uzyskały atest dopuszczający do stosowania w miejscach użyteczności publicznej. Ich dobór powinien uwzględniać aspekty środowiskowe;
- środków należy używać zgodnie z technologią odpowiednią dla tego typu prac, obowiązującymi normami oraz wskazaniami producenta;
- powłoki powinno się nakładać na suche i odpyłone powierzchnie;

- ▶ prace z wykorzystaniem danego środka mają zapewnić pełne, jednolite i trwałe pokrycie całego elementu, bez zacieków i zabrudzeń otoczenia;
- ▶ w czasie prowadzenia prac oraz tuż po nich należy odpowiednio oznaczyć miejsca wykonywanych prac i zabezpieczyć je przed zniszczeniem (np. siadaniem na świeżo pomalowanych ławkach).

3.4. NAPRAWY I REMONTY

3.4.1. NAPRAWY

Do napraw i remontów zaliczają się następujące czynności:

- ▶ wymiana/uzupełnianie desek i połowic;
- ▶ przykręcanie/uzupełnianie śrub, uzupełnianie łączników krzyżowych (typu „jajo”);
- ▶ łączenie lub wymiana zerwanych łańcuchów w huśtawkach;
- ▶ uzupełnianie szkli;
- ▶ mocowanie poluzowanych desek/połowic;
- ▶ smarowanie urządzeń;
- ▶ dokręcanie poluzowanych wkrętów, nakrętek;
- ▶ regulowanie naciągu lin;
- ▶ regulowanie i wymiana klamek oraz zamków w furtkach;
- ▶ regulowanie furtek;
- ▶ usuwanie drzazg w drewnianych belkach;
- ▶ dokręcanie niestabilnych połączeń;
- ▶ nitowanie pojedynczych elementów.

Zaleca się, by:

- ▶ wszelkie naprawy na placach zabaw oraz w przestrzeni siłowni plenerowych były wykonywane w taki sposób, aby urządzenia po naprawie spełniały obowiązujące normy (PN-EN 1176, PN-EN 1177, PN-EN 16630);
- ▶ zamontowane/wymienione części i elementy były oryginalne lub zgodne pod względem trwałości, technicznym i funkcjonalnym z istniejącymi;
- ▶ poprawność naprawy usterki lub konieczność demontażu nienadającego się do użytkowania elementu została potwierdzona protokołem technicznym podpisanym przez osobę z uprawnieniami konstrukcyjno-budowlanymi.

3.4.2. MONTAŻ W GRUNCIE

Prawidłowy montaż w podłożu obiektów lub ich elementów sprawia, że obiekt jest stabilny podczas użytkowania i odporny na warunki atmosferyczne, np. porywy wiatru.

Zaleca się, by:

- ▶ fundamentowanie – jeśli jest zakładane w zakresie, zostało wykonane poniżej poziomu gruntu i poziomu przemarzania gruntu;
- ▶ wystające elementy, w tym fundamenty betonowe, były zakryte, zabezpieczone;
- ▶ fundamenty były odpowiednio duże, tak żeby stanowiły stabilizację i obciążenie obiektu.

3.5. POSTĘPOWANIE Z ODPADAMI

W kwestii odpadów zaleca się, by:

- pozyskany materiał (wszelkiego rodzaju odpady, nieczystości itp.) został wywieziony zgodnie z wytycznymi zawartymi w standardzie Utrzymanie czystości, a teren został uporządkowany;
- usunięte elementy metalowe zostały zezłomowane; złom oddany przez system Bazy Danych o Produktach i Opakowaniach oraz o Gospodarce Odpadami (BDO).

4. SZCZEGÓŁOWE WYTYCZNE UTRZYMANIA OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY

4.1. UTRZYMANIE ŁAWEK, STOLIKÓW, HAMAKÓW

Zasady dotyczą: ławek parkowych, ławek nietypowych, leżaków, hamaków, siedzisk, stolików itp.

Malowanie, lakierowanie, impregnacja i olejowanie powinny być wykonywane zgodnie z zasadami ogólnymi.

Prace mogą polegać w szczególności na naprawie lub wymianie:

- desek/deszczułek, szczebli;
- elementów montażowych lub stabilizujących, ruchomych elementów łączeniowych (śruby, nakrętki, wsporniki, zawiasy, szkle itp.);
- lin hamaków;
- likwidacji drzazg i pęknięć.

4.2. UTRZYMANIE KOSZY NA ODPADY

Zasady dotyczą: koszy na odpady, popielnic, pojemników na psie odchody oraz dystrybutorów na torebki na psie odchody.

Należy zastosować ogólne wytyczne względem konserwacji.

4.3. UTRZYMANIE TABLIC I ZNAKÓW

Zasady dotyczą: tablic z regulaminami, tablic informacyjnych, znaków drogowych itp.

Poza stosowaniem się do zasad ogólnych przy naprawie tego rodzaju elementów należy zwrócić szczególną uwagę na ich posadowienie, a w przypadku nieprawidłowości, prawidłowo zamocować je w podłożu (np. przez odpowiednio głębokie wbicie w grunt, fundament betonowy B20 (C20/25) o wymiarach 30 × 30 × 60 cm).

4.4. UTRZYMANIE OGRODZEŃ

Zasady dotyczą: zabezpieczeń, ogrodzeń, furtek, balustrad, piłkochwyków, palisad itp.

W ramach utrzymania tych elementów w szczególności należy:

- ▶ sprawdzić, naprawić lub wymienić na nowe siatki w piłkochwykach;
- ▶ sprawdzić i wymienić na nowe niesprawne zamki w furtkach lub inne mechanizmy zamykające;
- ▶ sprawdzić prawidłowe osadzenie furtek na zawiasach i w razie potrzeby je poprawić;
- ▶ sprawdzić posadowienie dog-stopu*;
- ▶ sprawdzić i uzupełnić brakujące przęsła w ogrodzeniach i balustradach, elementy palisad, brakujące fragmenty siatki ogrodzeniowej, furtki i zamknięcia w ogrodzeniach;

- ▶ poprawić posadowienie elementów w podłożu (np. słupków drewnianych, słupków drewnianych połączonych liną, zabezpieczających tereny zieleni itp.), w razie potrzeby je wypionizować;
- ▶ w przypadku wymiany ogrodzenia zamontować dany element w podłożu, na podsypce z chudego betonu – głębokość posadowienia w gruncie słupka krótkiego wynosi 30 cm, słupka długiego – 50 cm;
- ▶ uzupełnić sznurek jutowy.

4.5. UTRZYMANIE URZĄDZEŃ SPORTOWYCH I ZABAWOWYCH

Zasady dotyczą: urządzeń zabawowych, siłowych i rekreacyjnych.

Malowanie, lakierowanie, impregnacja i olejowanie powinny być wykonywane zgodnie z zasadami ogólnymi.

Poza stosowaniem się do ogólnych zasad utrzymania należy:

- ▶ wykonać przegląd techniczny urządzeń (kontrola bieżąca wykonawcy) w zakresie kompletności i zwartości konstrukcji urządzeń, stanu fundamentów, stanu zużycia części ruchomych itp. – zgodnie z normą nr PN-EN 1176-7;
- ▶ usuwać niebezpieczne, wystające elementy śrub, gwoździ, wystające elementy montażowe, w tym fundamenty betonowe itp.;
- ▶ uzupełnić siatkę w bramkach do gry w piłkę, koszach do koszykówki, do gry w siatkówkę;
- ▶ wyregulować naciągi lin;

* Kratownica umieszczana w podłożu w strefie wejścia, która uniemożliwia zwierzętom, przede wszystkim psom, dostęp do placu zabaw.

- uzupełnić zaślepki, uszczelki, haki, szkle, podkładki, łożyska, pedały, kółka (np. przy rowerkach, samochodzikach), zawiesia, siedziska, łańcuchy, łańcuszki, liny, przeguby, samozamykacze, zawiasy furtek itp.

4.6. UTRZYMANIE ELEMENTÓW PUNKTOWYCH

Zasady dotyczą: mostków, pomostów, przebieralni, altan, zacieniaczy, pergol, szaf na książki itp.

Prace należy prowadzić zgodnie z zaleceniami odnośnie do konserwacji i napraw.

4.7. UTRZYMANIE PIASKOWNIC

Piasek utrzymany w czystości: bez zanieczyszczeń (śmieci, szkła, papierów, opakowań foliowych, kapsli, niedopałków papierosów, odchodów itp.), powierzchnia piasku zgrabiona.

W okresie użytkowania obiektu należy sprawdzić odeskowanie lub obrzeże piaskownicy (sprawne technicznie, bez uszkodzeń, bez drzazg, czyste).

Dwa razy w roku należy wymienić piasek w piaskownikach na pełną głębokość (piasek kopany, o frakcji 0,2 mm, w kolorze żółtym, bez zanieczyszczeń, certyfikowany, z atestem stacji sanitarno-epidemiologicznej). Piasek należy również każdorazowo wymienić w przypadku zaleceń Sanepidu.

Piasek uzupełniać 1 raz w miesiącu, w okresie od V do końca IX, niezbędną warstwą w celu utrzymania poziomu 30–40 cm (zgodnie z ww. specyfikacją).

Piasek znajdujący się poza piaskownicą, na nawierzchni, zebrać i wywieźć razem z odpadami lub składować i wykorzystać do zimowego utrzymania nawierzchni (patrz: standard Utrzymanie nawierzchni).

Wymiana piasku powinna odbywać się za pomocą taczek. Zamawiający nie zezwala na wjazd ciężkiego sprzętu transportującego piasek na plac zabaw.

4.8. UTRZYMANIE TKANIN, MEMBRAN ZACIENIAJĄCYCH I ZADASZAJĄCYCH

Wiosenne przygotowanie tkanin zadaszających, tj. naprawa i konserwacja zerwanych połączeń, poprawa mocowania, nitowania, usunięcie zabrudzeń, mycie myjką ciśnieniową w razie stwierdzonych potrzeb i inne prace warunkujące prawidłowe założenie żagla.

Malowanie konstrukcji zadaszenia, tj. słupów, w miarę stwierdzonych potrzeb; likwidacja odprysków lakierniczych – na bieżąco.

Prawidłowe założenie membrany na konstrukcję.

Bieżąca kontrola prawidłowości mocowania, bieżące naprawy, tj. regulacja zerwanych połączeń, w szczególności po ulewnych opadach deszczu, porywistych wiatrach. W razie wystąpienia nasilonych wiatrów – zalecane zdjęcie i ponowny montaż.

4.9. UTRZYMANIE STREFY WYBIEGÓW DLA PSÓW

Utrzymanie w czystości należy realizować na bieżąco. Dotyczy ono także małej architektury i obiektów znajdujących się na terenie wybiegu dla psów.

Prace obejmują:

- wygrabianie i wywóz odchodów na bieżąco;
- wyrównywanie nawierzchni, uzupełnianie jej ubytków na bieżąco (np. dołów), w szczególności w rejonie małej architektury;
- usuwanie nadmiaru nawierzchni sypkich znajdujących się poza strefą psiego wybiegu lub jego ogrodzenia.

Coroczne malowanie urządzeń przeznaczonych dla psów oraz konserwacja towarzyszącej małej architektury (np. malowanie ławek, koszy, tablic regulaminowych, olejowania ławek – w zależności od ich typu).

Utrzymanie sprawności furtek i ogrodzeń. Regulacja zawiasów, wymiana klamek, wkładów. Poprawa mocowania paneli ogrodzeń.

Kontrola i poprawa zabezpieczeń roślin – drzew i krzewów znajdujących się na terenie psich wybiegów. Wymiana zniszczonych zabezpieczeń roślin.

5. WYMAGANIA DOTYCZĄCE SPRZĘTU

Sprzęt i pojazdy wykorzystywane we wszystkich pracach powinny spełniać wymogi opisane w Wytocznych w zakresie sprzętu oraz być oznakowane zgodnie ze standardem Oznakowanie pojazdów i stroju pracowników. W wyposażeniu wykonawcy prac związanych z utrzymaniem małej architektury powinny znaleźć się plandeki służące do osłonięcia miejsca i podłoża przed zachlapaniem, paletobaniak (1000 l) oraz myjka ciśnieniowa z podgrzewaniem wody.

6. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na poniższe aspekty.

KONTROLA RUTYNOWA:

- ☐ ogólny stan obiektów i nawierzchni;
- ☐ czystość obiektów małej architektury;
- ☐ kompletność elementów montażowych i obiektów małej architektury;
- ☐ występowanie sterczących fragmentów metalu, drewna, drutu;
- ☐ gładkość powierzchni służących do zjeżdżania;
- ☐ stan łańcuchów;
- ☐ stan połączeń linowych, łączników do ram zestawów, łączników krzyżowych;
- ☐ stan siedzisk;
- ☐ stabilność urządzeń;
- ☐ występowanie odsłoniętych fundamentów.

KONTROLA FUNKCJONALNA (KWARTALNA):

- ☐ ogólny stan obiektów i nawierzchni;
- ☐ czystość obiektów małej architektury;
- ☐ kompletność elementów montażowych i obiektów małej architektury;
- ☐ występowanie sterczących fragmentów metalu, drewna, drutu;
- ☐ gładkość powierzchni służących do zjeżdżania;
- ☐ stan łańcuchów;
- ☐ stan połączeń linowych, łączników do ram zestawów, łączników krzyżowych;
- ☐ stan siedzisk w huśtawkach;
- ☐ występowanie odsłoniętych fundamentów;
- ☐ stan zużycia elementów;
- ☐ sprawność elementów ruchomych;
- ☐ stabilność posadowienia;
- ☐ stan i stabilność posadowienia ogrodzeń.

KONTROLA OKRESOWA:

- ogólny stan obiektów i nawierzchni;
- czystość obiektów małej architektury;
- kompletność elementów montażowych i obiektów małej architektury;
- występowanie sterczących fragmentów metalu, drewna, drutu;
- gładkość powierzchni służących do zjeżdżania;
- stan łańcuchów;
- stan siedzisk w huśtawkach;
- występowanie odsłoniętych fundamentów;
- stan zużycia elementów;
- sprawność elementów ruchomych;
- stan i stabilność posadowienia ogrodzeń;
- oznakowanie obiektu, np. obecność i czytelność tabliczek znamionowych na elementach placu zabaw;
- trwałość obiektu (w tym ocena wpływu warunków atmosferycznych na materiały, z których wykonane zostało urządzenie);

- połączenia między elementami, połączenia linowe, łączniki do ram zestawów, łączniki krzyżowe;
- właściwa rozstawa obiektów na terenie;
- wpływ napraw i wymian na poziom bezpieczeństwa;
- odpowiednia dokumentacja (z przeglądów rutynowych oraz funkcjonalnych), pozwalająca na dokonanie pozytywnej oceny obiektu.

7. WZORY RAPORTÓW

Raport z kontroli rutynowej przeprowadzonej w miesiącu roku

Raport dotyczy obszaru:
Dokładna lokalizacja:

Lp.	Nazwa obiektu	Opis usterki/ zabrudzenia	Poziom bezpieczeństwa (czy korzystanie z obiektu nie stanowi zagrożenia dla użytkowników)	Proponowane działania	Proponowany termin wykonania
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
Data przeprowadzenia kontroli					
Podpis osoby kontrolującej					
Podpis osoby odbierającej					
Wyjaśnienia i wnioski:					

Tabela 5.2. Wzór raportu z kontroli rutynowej

Raport z kontroli funkcjonalnej/rocznej przeprowadzonej w miesiącu roku

Lp.	Cecha	Tak	Nie	Uwagi
1	Regulamin placu kompletny i czytelny			
2	Nawierzchnia we właściwym stanie			
3	Prześwity dolne urządzeń			
4	Fundamenty nieodslonięte			
5	Wypożyczenie dodatkowe nie stwarza zagrożeń			
6	Brak ostrych krawędzi			
7	Urządzenia są stabilne			
8	Urządzenia są kompletne			
9	Zużycie części ruchomych w normie			
10	Stan łańcuchów i lin dobry			
11	Stan połączeń w normie			
12	Zużycie pozostałych części w normie			
13	Kompletne i bezpieczne ogrodzenie			
14	Czyste i dobrze posadowione kosze na śmieci			
15	Czyste i dobrze posadowione ławki			
16	Oznaczenie poziomu gruntu i urządzeń właściwe			
17	Brak śladów rozkładu i korozji			
18	Inne uwagi:			
Data przeprowadzenia kontroli				
Podpis osoby kontrolującej				
Podpis osoby odbierającej				

Wyjaśnienia i wnioski:

Tabela 5.3. Wzór raportu z kontroli funkcjonalnej/rocznej

Raport podsumowujący z kontroli funkcjonalnej/okresowej przeprowadzonej w miesiącu roku

Lp.	Nr raportu z kontroli funkcjonalnej/okresowej	Czy obiekt spełnia wymogi bezpieczeństwa i zostaje dopuszczony do użytku?	Czy są wymagane prace konserwacyjne/naprawcze? jeśli tak, to jakie?	Podpis osoby kontrolującej	Podpis osoby odbierającej
1					
2					
3					
4					
5					

Wyjaśnienia i wnioski:

Tabela 5.4. Wzór raportu podsumowującego z kontroli funkcjonalnej/okresowej

Standard

► UTRZYMANIE NAWIERZCHNI

1. Częstotliwość wykonywania prac 22
2. Sposób i kolejność wykonywania prac 23
3. Wymagania dotyczące sprzętu 26
4. Kontrola i odbiór prac 26

Niniejszy standard dotyczy utrzymania nawierzchni różnego typu:

- asfaltowych, brukowanych i betonowych;
- mineralnych;
- piaskowych (rys. 5.1), żwirowych;
- wykonanych z różnego rodzaju zrębków;
- EPDM;
- wodoprzepuszczalnych żywiczno-mineralnych;
- z trawników.

Prace mają prowadzić do zapewnienia czystości nawierzchni i jej dobrego stanu technicznego. Obejmują następujący zakres zadań (w zależności od rodzaju nawierzchni):

- kontrola stanu technicznego;
- kontrola czystości i usuwanie odpadów z obszaru nawierzchni;
- czyszczenie nawierzchni (oczyszczanie z zabrudzeń przy użyciu wody i/lub detergentów);
- konserwacja i naprawa nawierzchni;
- zimowe utrzymanie nawierzchni.

Rys. 5.1. Utrzymanie ścieżek w Parku Zachodnim we Wrocławiu (fot. ZZM Wrocław)

1. CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Tabela 5.5. Częstotliwość prowadzonych prac, w zależności od typu nawierzchni

Zakres prac/typ nawierzchni	Kontrola stanu technicznego	Kontrola czystości i usuwanie odpadów z obszaru nawierzchni	Czyszczenie nawierzchni	Konserwacja i naprawa nawierzchni	Zimowe utrzymanie nawierzchni
Asfaltowe, brukowane i betonowe	w przypadku placów zabaw i terenów rekreacyjnych częstotliwość zgodnie z zapisami standardu <u>Utrzymanie obiektów małej architektury</u> , rozdział 2: Kontrola obiektów małej architektury.	w przypadku placów zabaw i terenów rekreacyjnych częstotliwość dostosowana do zapotrzebowania, nawet 2 razy dziennie. Na pozostałych terenach minimum raz w tygodniu, częściej na obszarach o dużym natężeniu ruchu	minimum raz na rok, w miejscach o dużym natężeniu ruchu i tam, gdzie występują obiekty gastronomiczne, raz na miesiąc lub 2 razy w sezonie, zależnie od charakteru zabrudzeń	wedle potrzeb	zależnie od występujących warunków atmosferycznych – zaleca się utrzymanie w gotowości od XI do końca III. Szybkość odśnieżania i posypywania nawierzchni piaskiem zależy od częstotliwości korzystania z nawierzchni przez mieszkańców i natężenia ruchu na danym ciągu pieszym
Mineralne	Na pozostałych terenach przynajmniej raz na rok – częstotliwość należy dopasować do charakteru przestrzeni i natężenia ruchu		nie dotyczy	wedle potrzeb	
Wodoprzepuszczalne żywiczno-mineralne			minimum raz na rok	wedle potrzeb	
EPDM			minimum raz na rok; dostosować częstotliwość do wymagań producenta nawierzchni, niektórzy producenci zalecają raz na 6 tygodni	wedle potrzeb	nie dotyczy
Piaskowe i żwirowe			nie dotyczy	zaleca się przepłukanie, przesianie lub wymianę nawierzchni na polach przy urządzeniach do zabaw/rekreacji minimum raz na 5 lat	nie dotyczy
Wykonane z różnego rodzaju zrębków			nie dotyczy	wedle potrzeb	nie dotyczy
Trawniki			nie dotyczy	wedle potrzeb	nie dotyczy

2. SPOSÓB I KOLEJNOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

2.1. KONTROLA STANU TECHNICZNEGO

Kontrola stanu technicznego nawierzchni będzie obejmować (zależnie od typu nawierzchni):

- grubość warstwy (zależna od funkcji, jaką pełni materiał) – na placach zabaw należy dążyć, aby warstwa nawierzchni miała miąższość dostosowaną i adekwatną do przewidywanej wysokości upadku, na całym obszarze strefy upadku jednolita grubość warstwy;
- odkształcenia nawierzchni;
- integralność nawierzchni, w tym brakujące elementy nawierzchni;
- uszkodzenia mechaniczne w nawierzchni;
- zachowanie funkcji, np. wodoprzepuszczalności.

2.2. KONTROLA CZYSTOŚCI I USUWANIE ODPADÓW Z OBSZARU NAWIERZCHNI

Kontrola nawierzchni pod kątem czystości będzie obejmować:

- zaleganie odpadów, w tym tych o ostrych krawędziach (np. szkło), które mogą stanowić zagrożenie dla ludzi, zwierząt domowych lub prowadzić do uszkodzenia nawierzchni;

- zaleganie liści, gałęzi w okresie wiosenno-jesiennym;
- zaleganie piasku/żwiru/zrębków lub innych materiałów na nawierzchniach EPDM czy żywiczno kwarcowych;
- stan sanitarny – szczególnie ważny w przypadku przestrzeni, gdzie bawią się dzieci, np. placów zabaw. Należy zwracać uwagę na zabrudzenia odzwierzęce, zabrudzenia gastronomiczne.

Niezależnie od typu nawierzchni należy:

- na bieżąco usuwać odpady z obszarów nawierzchni i z sąsiadujących z nią pasów szerokości 1 m po każdej stronie. Odpady należy poddać utylizacji zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;
- w okresie jesiennym na bieżąco usuwać opadłe liście, aby zapobiegać śliskości na nawierzchniach typu asfaltowego, betonowego brukowego czy EPDM oraz rozkładowi i mieszaniu się liści z nawierzchniami z kruszyw, piasku czy zrębków. Prace wykonywać miotłami i grabiami do liści;
- wiosną należy wygrabić/zamieść alejki, chodnik, ścieżki rowerowe z odpadów po zimie, a urobek wywieźć do utylizacji, oczyścić dokładnie z zalegającego brudu i odpadów miejsca po pryzmach śniegowych.

W przypadku nawierzchni piaskowej, żwirowej i z różnego rodzaju zrębków, gdy brak jest możliwości całkowitego usunięcia odpadu, np. rozbitego szkła, należy wymienić zabrudzoną część nawierzchni. Nowa nawierzchnia powinna spełniać takie same parametry jak wymieniana.

2.3. CZYSZCZENIE NAWIERZCHNI

Wytyczne w zakresie czyszczenia różnych typów nawierzchni znajdują się w tabeli 5.6. Nawierzchnie piaskowe, żwirowe, mineralne i wykonane z różnego rodzaju zrębków nie podlegają czynności czyszczenia, w przypadku stwierdzenia zabrudzenia należy je wymienić zgodnie z wytycznymi w punkcie 2.4.

2.4. KONSERWACJA I NAPRAWA NAWIERZCHNI

Podczas prac naprawczych i konserwacyjnych należy zabezpieczyć teren przed dostępem osób postronnych oraz przed uszkodzeniami elementów zieleni i infrastruktury, które mogą być efektem prowadzenia prac. Należy zastosować standard Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu.

W przypadku uszkodzenia nawierzchni w sposób uniemożliwiający bezpieczne korzystanie z niej, należy jak najszybciej wyłączyć obszar z użytkowania i w sposób widoczny oznakować miejsce.

Naprawę nawierzchni prowadzić w technologii przewidzianej dla danego rodzaju materiału lub według zaleceń producenta.

W ramach prac konserwacyjnych i naprawczych należy postępować zgodnie z poniższymi wytycznymi dla różnych rodzajów nawierzchni.

Tabela 5.6. Wytyczne w zakresie sposobu czyszczenia nawierzchni różnego typu

Zakres prac/ typ nawierzchni	Sposób wykonania czyszczenia	Czynności zakazane	Efekt wykonania prac
Asfaltowe, brukowane i betonowe	<ul style="list-style-type: none">▶ ciśnienie robocze maszyn należy dobrać do rodzaju nawierzchni tak, by powierzchnia nie uległa zniszczeniu, nie utraciła swojej struktury, koloru, właściwości oraz by nie doprowadzić do wypłukania spoinowania;▶ wykonać próbę czyszczenia na próbce danego materiału poza obszarem wykonania prac (ciśnienie wody, stosowane detergenty, metoda);	mycie wykonywać regularnie wodą pod ciśnieniem lub/i zamiatarkami	<ul style="list-style-type: none">▶ jednolicie czysta powierzchnia;▶ bez uszkodzeń nawierzchni;▶ bez śladów tłuszczu, śladów gum do żucia czy odchodów
EPDM		mycie wykonywać regularnie wodą pod ciśnieniem	<ul style="list-style-type: none">▶ jednolicie czysta powierzchnia;▶ bez uszkodzeń nawierzchni;▶ bez śladów tłuszczu, śladów gum do żucia czy odchodów
Wodoprzepuszczalne żywiczno-mineralne	<ul style="list-style-type: none">▶ używać środków do mycia zalecanych przez producenta, jeśli producent daje dowolność, stosować środki w pełni biodegradowalne;▶ ograniczyć emisję hałasu i pyłów oraz zużycie wody;▶ jeżeli używany detergent nie podlega pełnej biodegradacji, technologia czyszczenia powinna obejmować usuwanie/wciąganie pod ciśnieniem środków z detergentami i poddawanie cieczy/zabrudzeń utylizacji		<ul style="list-style-type: none">▶ jednolicie czysta powierzchnia;▶ bez uszkodzeń nawierzchni;▶ bez śladów tłuszczu, śladów gum do żucia czy odchodów;▶ zachowana gwarantowana przez producenta jakość w zakresie wodoprzepuszczalności

2.4.1. NAWIERZCHNIA MINERALNA

- ▶ prowadzić okresowe doziarnienie i zagęszczenie nawierzchni na mokro;
- ▶ usuwać nierówności nawierzchni, np. koleiny, przez wyrównanie, doziarnienie i zagęszczenie nawierzchni;
- ▶ mechanicznie usuwać przerosty traw i chwastów.

2.4.2. NAWIERZCHNIE PIASZCZyste, ŻWIROWE I ZE ZRĘBKÓW

- ▶ wyrównywać powierzchnię – szczególnie ważne w okolicy urządzeń zabawowych;
- ▶ uzupełniać niedobory – charakterystyka materiałów taka sama jak materiału rodzimego;
- ▶ grabić, zbierać żwir z terenów sąsiadujących z nawierzchnią – 1,5 m od skraju nawierzchni;
- ▶ wymieniać materiał na czysty sanitarnie – warstwa minimum 10 cm;
- ▶ na placach zabaw piasek powinien spełniać kryteria Polskiego Zakładu Higieny;
- ▶ podczas wymiany piasku w strefie SOD* prace należy wykonywać tylko ręcznie, z dużą uwagą, by nie uszkodzić korzeni drzew.

2.4.3. NAWIERZCHNIA TRAWNIKOWA

- ▶ konserwacja zgodnie ze standardem Koszenie;
- ▶ naprawa zgodnie ze standardem Rekultywacja murawy.

2.4.4. POZOSTAŁE RODZAJE NAWIERZCHNI

Pozostałe nawierzchnie konserwować lub naprawiać zgodnie z technologią ich wykonania, według zaleceń producenta lub informacji zawartych w kartach technicznych produktów.

2.5. ZIMOWE UTRZYMANIE NAWIERZCHNI

Prace dotyczą zapobiegania śliskości na nawierzchniach żywiczno-mineralnych, asfaltowych, betonowych i z kostki brukowej. Powinny być prowadzone zarówno w celu usuwania pokrywy śnieżnej, jak i jako następstwo marzących opadów atmosferycznych.

Prace polegają na:

- ▶ usunięciu pokrywy śnieżnej z nawierzchni – odsunięciu śniegu na bok ciągu komunikacyjnego i zebraniu go w pryzmy; możliwe wykonanie ręczne, za pomocą łopat, mioteł lub maszynowe – sprzętem z doczepionym pługiem lub szczotką, przy czym waga zestawu nie może przekroczyć 500 kg. Użyty pług musi mieć listwę gumową zapobiegającą zniszczeniu nawierzchni;
- ▶ posypaniu obszaru piaskiem bez dodatku chlorków; zastosowany piasek musi dawać pewność uszorstnienia nawierzchni w przypadku występowania śliskości;
- ▶ w przypadku zaniku pokrywy śnieżnej lub lodowej dłuższej niż 7 dni – zamieceniu piasku z nawierzchni i zutylizowaniu go;
- ▶ przewietrzaniu pryzm śniegu podczas odwilży przez rozbijanie ich łopatami w celu szybszego topnienia.

* Pojęcie wyjaśnione we Wstępie w części 1 Standardów.

UWAGA!

Zabrania się używania soli do likwidowania śliskości zimowej na nawierzchniach EPDM i wodoprzepuszczalnych żywiczno-mineralnych.

3. WYMAGANIA DOTYCZĄCE SPRZĘTU

Sprzęt i pojazdy wykorzystywane we wszystkich pracach powinny spełniać wymogi opisane w Wytycznych w zakresie sprzętu oraz być oznakowane zgodnie ze standardem Oznakowanie pojazdów i stroju pracowników.

W wyposażeniu wykonawcy prac związanych z utrzymaniem nawierzchni powinny znaleźć się elementy wymienione w tabeli 5.7.

Tabela 5.7. Zestawienie sprzętu i wyposażenia niezbędnego do wykonania prac związanych z utrzymaniem nawierzchni

Lp.	Nazwa sprzętu i opis	Przykładowe zdjęcie (marka dowolna)*	Zastosowanie sprzętu i narzędzi	Czy obowiązują zalecenia dotyczące emisji hałasu i spalin opisane w <u>Wytycznych w zakresie sprzętu</u>
1	Zamiatarka uliczna		konieczne	tak
2	Zamiatarka ręczna		zalecane	nie
3	Miotła brzoza – uprzątnięcie nawierzchni i obiektów małej architektury z pokosu		konieczne	nie
4	Miotła/szczotka		konieczne	nie
5	Grabie metalowe		konieczne	nie
6	Miotłograbie		konieczne	nie
7	Paletobaniak (1000 l)		konieczne	nie
8	Szpadel/łopata		konieczne	nie

* W tabeli zamieszczono zdjęcia przykładowych sprzętów, lista źródeł zdjęć znajduje się w Spisie cytowanych zdjęć na końcu publikacji.

4. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na następujące elementy:

- ☐ stan techniczny nawierzchni;
- ☐ równość powierzchni, ubytki i braki w nawierzchni;
- ☐ czystość i stan sanitarny;
- ☐ zebrane liście jesienią i wiosną.

Standard

► UTRZYMANIE CZYSTOŚCI

1. Cel i oczekiwane efekty utrzymania czystości **28**
2. Częstotliwość wykonywania prac **30**
3. Zagospodarowanie odpadów i zanieczyszczeń **31**
4. Niedopuszczalne praktyki **32**
5. Wymagania dotyczące sprzętu **33**
6. Kontrola i odbiór prac **34**

Standard dotyczy utrzymania czystości na terenach o różnym stopniu zagospodarowania i intensywności użytkowania. Przedmiotem standardu jest określenie czynności, które powinny być wykonywane w celu zapewnienia odpowiedniej jakości korzystania z przestrzeni publicznych. Obiekty objęte utrzymaniem czystości powinny sprawiać wrażenie czystych i zadbanej.

Rys. 5.2. Utrzymanie ławek w amfiteatrze w parku Klecińskim we Wrocławiu (fot. P.H.U. „Vena” Sp. j. Bartnikiewicz i S-ka)

1. CEL I OCZEKIWANE EFEKTY UTRZYMANIA CZYSTOŚCI

Utrzymanie czystości daje użytkownikom przestrzeni poczucie komfortu i bezpieczeństwa*. Zadbane przestrzeń ma służyć wszystkim uczestnikom życia miejskiego, w tym także podmiotom wykonującym prace na terenach zieleni. Służy uzyskaniu odpowiedniego efektu estetycznego i faktycznego bezpieczeństwa w razie pojawienia się odpadów i zanieczyszczeń niebezpiecznych.

Oczekiwany efektami prac, niezależnie od poziomu intensywności utrzymania, są:

- ▶ bezpieczne i czyste tereny placów zabaw, siłowni, obiektów rekreacyjno-sportowych (rys. 5.2);
- ▶ usunięte zalegające na terenie zanieczyszczenia komunalne (odpady, szkło, papiery, opakowania foliowe, kapsle, niedopałki papierosów itp.); wybierając odpady spod żywopłotów i krzewów, należy pozostawiać leżące pod nimi liście – odpady należy zbierać, nie wygrabić, zbieraniu podlegają tylko odpady pozostawione przez człowieka i psie odchody;
- ▶ usunięte opadłe gałęzie, liście, kwiatostany, owoce (poza sezonem jesienno-wiosennego grabienia patrz standard *Grabienie*);
- ▶ usunięte odpady wielkogabarytowe i odpady podrzucone;
- ▶ usunięte z terenu i zełomowane elementy zniszczone, nienadające się do użytku – złom powinien zostać

* Jabkowski P., *Poczucie bezpieczeństwa i poziom przestępczości w Poznaniu. Analiza socjologiczna w perspektywie wskaźników jakości życia*, https://media.statsoft.pl/_old_dnn/downloads/poczucie_bezpieczenstwa.pdf, s. 207, [dostęp 20.07.2022 r.].

oddany przez system Bazy Danych o Produktach i Opakowaniach oraz o Gospodarce Odpadami (BDO);

- usunięte nieczystości po imprezach (poza tymi objętymi odrębną umową z organizatorem imprezy);
- usunięte wieńce/znicze (dotyczy obiektów, na których znajdują się pomniki);
- opróżnione kosze na odpady i psie odchody, pojemniki na odpady z palenia papierosów, popiołu z grilla, jeżeli występują;
- założone worki foliowe (rekomendowane stosowanie worków biodegradowalnych) o wymiarach dostosowanych do wielkości pojemnika (kolor worka nie powinien wyróżniać się z otoczenia, powinien być dostosowany do koloru pojemnika, nie powinien zakrywać zewnętrznej części kosza na więcej niż 10 cm), tam, gdzie to możliwe, np. w koszach wyposażonych we wkłady, należy rozważyć bezpośrednie opróżnianie wkładów, bez wykorzystania worków foliowych;
- uzupełnione dystrybutory na worki na psie odchody;
- jeżeli występuje konieczność – wypionizowane, domknięte, zablokowane, ustawione na właściwym miejscu pojemniki na odpady;
- umyte pojemniki na odpady, psie odchody i popiół;
- uprzątnięte wszystkie nieczystości z ławek i terenu wokół nich;
- usunięte niepożądane ogłoszenia, graffiti i reklamy z lamp, ławek, tablic informacyjnych, regulaminów, ogrodzeń i innych elementów małej architektury (usunięcie większych zniszczeń jest przedmiotem indywidualnych ustaleń z zamawiającym);

- odkurzone elementy małej architektury, szczególnie te, które związane są z bezpośrednim kontaktem: ławki, leżaki, elementy placów zabaw, siłowni itd.;
- usunięty śnieg z siedzisk na terenie placów zabaw (jeśli występują opady śniegu);
- zmyte zabrudzenia z elementów małej architektury: ławek, tablic, ogrodzeń, urządzeń zabawowych, sportowych i rekreacyjnych;
- zdezynfekowane miejscowo elementy kontaktowe urządzeń typu: klamki, drabinki, poręcze.

Zaleca się prowadzenie stałej kontroli terenu oraz zapewnienie czystego i estetycznego wyglądu terenu przez całą dobę. Prace powinny być prowadzone na bieżąco, w zależności od występujących potrzeb, a wszystkie działania podjęte danego dnia, powinny być ujęte w raporcie przedstawionym zamawiającemu. Zalecenia dotyczące utrzymania nawierzchni zostały określone w standardzie Utrzymanie nawierzchni.

2. CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

2.1. TERENY UTRZYMYWANE INTENSYWNIE

Tereny te to w szczególności: bulwary, ogrody, główne place i zieleńce, miejsca wydarzeń, miejsca atrakcyjne, place zabaw, siłownie plenerowe, psie wybiegi.

Utrzymanie porządku i czystości realizowane jest na bieżąco, w sposób ciągły, tak aby efekt był zapewniony codziennie, uwzględniając weekendy i święta, przez cały rok.

Usuwanie komunalnych zanieczyszczeń powierzchniowych, pozostawionych części roślin, odpadów wielkogabarytowych, odpadów podrzuconych, zniszczonych elementów nienadających się do naprawy, nieczystości po imprezach, wieńców/zniczy, opróżnianie koszy na odpady i psie odchody, pojemników na odpady z palenia papierosów należy wykonywać wielokrotnie w ciągu dnia.

Bieżące oczyszczenie z niepożądanych ogłoszeń, graffiti i reklam elementów małej architektury.

Generalne mycie elementów placów zabaw, siłowni, ścianek wspinaczkowych, psich wybiegów, z wykorzystaniem wody, detergentów, szczotek, myjki ciśnieniowej minimum raz w roku, w IV. W razie znacznych zanieczyszczeń wynikających z intensywności użytkowania dodatkowe mycie w sezonie letnim VI–VIII. Dezynfekcja miejscowa elementów kontaktowych powinna zostać przeprowadzona zgodnie z zaleceniami Sanepidu.

Utrzymanie poszczególnych elementów małej architektury zgodnie ze standardem Utrzymanie elementów małej architektury.

2.2. TERENY UTRZYMYWANE ŚREDNIO INTENSYWNIE

Utrzymanie czystości realizowane jest na bieżąco, tak by efekt był zapewniony minimum raz dziennie do wczesnych godzin porannych wskazanych przez zamawiającego, uwzględniając weekendy i święta, przez cały rok.

Usuwanie komunalnych zanieczyszczeń powierzchniowych, pozostawionych części roślin, odpadów wielkogabarytowych, odpadów podrzuconych, zniszczonych elementów nienadających się do naprawy, nieczystości po imprezach, wieńców/zniczy, opróżnianie koszy na odpady i psie odchody, pojemników na odpady z palenia papierosów należy wykonywać minimum raz dziennie.

Raz w tygodniu należy przeprowadzać oczyszczenie z niepożądanych ogłoszeń, graffiti i reklam elementów małej architektury.

Generalne mycie elementów placów zabaw, siłowni, ścianek wspinaczkowych, psich wybiegów, z wykorzystaniem wody, detergentów, szczotek, myjki ciśnieniowej należy wykonywać minimum raz w roku, w IV. W razie znacznych zanieczyszczeń wynikających z intensywności użytkowania – dodatkowe mycie w sezonie letnim (VI–VIII).

Dezynfekcja miejscowa elementów kontaktowych powinna zostać przeprowadzona zgodnie z zaleceniami Sanepidu.

Utrzymanie poszczególnych elementów małej architektury należy realizować zgodnie ze standardem Utrzymanie elementów małej architektury.

2.3. TERENY UTRZYMYWANE EKSTENSYWNE I BIOCENOTYCZNE

Utrzymanie czystości realizowane jest tak, by realizowane prace nie zaburzały naturalnego charakteru terenu.

Usuwanie komunalnych zanieczyszczeń powierzchniowych, odpadów wielkogabarytowych, odpadów podrzucanych, zniszczonych elementów nienadających się do naprawy, opróżnianie koszy na odpady i psie odchody, pojemników na odpady z palenia papierosów należy wykonywać 1–3 razy w tygodniu (w zależności od potrzeb).

2.4. INTERWENCYJNE UTRZYMANIE CZYSTOŚCI

Na zgłoszenie zamawiającego wykonawca ma obowiązek wykonać prace zgodnie ze wskazaną częstotliwością i zakresem.

3. ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW I ZANIECZYSZCZEŃ

Utrzymanie czystości realizować należy na bieżąco, tam, gdzie to możliwe, z uwzględnieniem zbierania zanieczyszczeń komunalnych w sposób selektywny, zgodnie m.in. z:

- ▶ Ustawą z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach*;
- ▶ Ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach**;
- ▶ aktami wykonawczymi wydanymi na podstawie delegacji zawartych w ustawach, o których mowa w pkt 1 i 2 powyżej, a także innymi aktami wykonawczymi dotyczącymi utrzymania czystości i gospodarowania odpadami;
- ▶ aktami prawa miejscowego obowiązującymi na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego, w tym aktami wewnętrznymi – w zakresie, w jakim dotyczą utrzymania czystości i gospodarowania odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy, o którym mowa w art. 4 ustawy, o której mowa w pkt 2 powyżej;
- ▶ Rozporządzeniem Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów***, a zwłaszcza załącznikiem do tego rozporządzenia: *Katalog odpadów ze wskazaniem odpadów niebezpiecznych*.

Wszelkie czynności z zakresu utrzymania czystości i gospodarowania odpadami powinny być dokumentowane zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami.

* Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2021 r., poz. 779 ze zm.), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2013/21/ogl/pol>.

** Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2021 r., poz. 888 ze zm.), <https://eli.gov.pl/eli/DU/1996/622/ogl>.

*** Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. z 2020 r., poz. 10), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2020/10/ogl/pol>.

Wywóz i utylizacja selektywnie zebranych odpadów, a także wszelkie koszty z tym związane, leżą po stronie wykonawcy. Odpady komunalne, w tym leżące na terenie zieleni: gałęzie, konary, odpady zielone (w tym podrzucone), powinny zostać niezwłocznie usunięte.

Jeśli w trakcie realizacji zadań wykonawca znajdzie padłe zwierzę, zobowiązany jest do powiadomienia o tym zdarzeniu zamawiającego. Następnie należy postępować zgodnie z ww. prawem krajowym oraz lokalnie przyjętymi regulacjami.

Wykonawca zobowiązany jest do przedstawienia zamawiającemu kopii kart przekazania odpadów podlegających biodegradacji lub informacji na temat ilości i sposobu zagospodarowania odpadów biodegradowalnych, zgodnie z posiadanymi decyzjami środowiskowymi. Przekazanie dokumentacji następuje na wniosek zamawiającego.

4. NIEDOPUSZCZALNE PRAKTYKI

Obowiązuje zakaz wjazdu pojazdów na place zabaw i inne wygrodzone przestrzenie poza przypadkami dowozu i rozładunku materiałów sypkich, np. piasku do wymiany w piaskownicach, lub elementów, sprzętów służących utrzymaniu i konserwacji terenu, jeśli te nie mogą być dostarczone ręcznie. W przypadku wjazdu i pracy pojazdów na terenie należy zastosować szczególną ostrożność i wygrodzić obszar o odpowiedniej powierzchni, wyłączając go z użytkowania.

W przypadku wjazdu i/lub postoju sprzętu na trawniku, wjazdu na obrzeże itp. należy każdorazowo stosować zabezpieczenia zgodne ze standardem Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu. W przypadku zniszczenia trawnika wykonawca przeprowadzi jego rekultywację zgodnie ze standardem Rekultywacja murawy, a w przypadku zniszczenia chodnika, krawężnika, obrzeża itp. – jego naprawę na własny koszt.

Do prowadzenia prac nie dopuszcza się używania dmuchaw i odkurzaczy. W pasach drogowych zaleca się używanie zamiatarek pchanych, samojezdných lub sprzężonych z ciągnikami. Zamiatarki samojezdne i sprzężone z ciągnikiem powinny być wyposażone w zraszacz i pojemnik z wodą.

5. WYMAGANIA DOTYCZĄCE SPRZĘTU

Sprzęt i pojazdy wykorzystywane we wszystkich pracach powinny spełniać wymogi opisane w Wytocznych w zakresie sprzętu oraz być oznakowane zgodnie ze standardem Oznakowanie pojazdów i stroju pracowników. W wyposażeniu wykonawcy prac związanych z utrzymaniem nawierzchni powinny znaleźć się elementy wymienione w tabeli 5.8.

Tabela 5.8. Zestawienie sprzętu i wyposażenia niezbędnego do wykonania prac związanych z utrzymaniem czystości

Lp.	Nazwa sprzętu i opis	Przykładowe zdjęcie (marka dowolna)*	Zastosowanie sprzętu i narzędzi	Czy obowiązują zalecenia dotyczące emisji hałasu i spalin opisane w Wytocznych w zakresie sprzętu
Maszyny				
1	Zamiatarka uliczna		konieczne	tak
2	Pług do odśnieżania z rozrzutnikiem piachu		zalecane	tak
Sprzęt ręczny				
3	Miotła brzoza – uprzątnięcie nawierzchni i obiektów małej architektury z pokosu		konieczne	nie
4	Miotła/szczotka		zalecane	nie
5	Grabie		konieczne	nie
6	Skrobak		konieczne	nie
7	Nabijak		konieczne	nie
8	Myjka ciśnieniowa		konieczne	nie
9	Myjka z podgrzewaniem wody		zalecane	nie
Pozostałe				
10	Zbiornik do transportu wody		zalecane	nie
11	Wózek do zbierania odpadów – min. 200 l		zalecane	nie

* W tabeli zamieszczono zdjęcia przykładowych sprzętów, lista źródeł zdjęć znajduje się w Spisie cytowanych zdjęć na końcu publikacji.

6. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na niżej wymienione aspekty:

RUTYNOWA KONTROLA:

- ☐ ogólna czystość terenu;
- ☐ opróżnienie i usytuowanie koszy, sposób montażu worków;
- ☐ czystość koszy;
- ☐ czystość ławek i terenu wokół ławek;
- ☐ czystość innych elementów małej architektury (tablic, ogrodzeń, lamp);
- ☐ usunięcie reklam, nalepek, graffiti.

KONTROLA DŁUGOOKRESOWA (NP. KWARTALNA/ROCZNA) – DODATKOWO:

- ☐ konieczność dezynfekcji elementów małej architektury;
- ☐ konieczność zmiany harmonogramu utrzymania czystości elementów małej architektury (częściej/rzadziej).

Standard

► UTRZYMANIE INFRASTRUKTURY DLA ZWIERZĄT

1. Budki dla ptaków i nietoperzy 37
2. Poidła dla ptaków i owadów 41
3. Karmniki i dyspensery 43
4. Domki dla jeży 47
5. Wymagania dotyczące sprzętu 49

Dzikie zwierzęta w miastach spotykają wiele zagrożeń będących konsekwencją przekształceń środowiska przez człowieka, takich jak m.in.:

- fragmentacja siedlisk;
- zabudowywanie korytarzy ekologicznych, prowadzące do ograniczania migracji, ryzyka kolizji, np. z samochodami i rowerami;
- uszczelnianie powierzchni;
- zwiększanie powierzchni terenów silnie nagrzewających się;
- szklane powierzchnie stanowiące zagrożenie dla ptaków;
- zanieczyszczenie światłem – zagrożenie głównie dla owadów, ptaków i nietoperzy;
- negatywny wpływ domowych zwierząt, np. kota domowego.

Prowadzi to do konieczności tworzenia infrastruktury dającej zwierzętom możliwość zdobycia pokarmu, schronienia czy przezimowania. Infrastruktura ta, jak każda istniejąca w mieście, wymaga stałego monitoringu, napraw, uzupełniania pokarmu itp.

Sztuczne schronienia dla zwierząt są zawsze siedliskiem zastępczym, kompensującym np. brak dziuplastych drzew do bezpiecznego gniazdowania ptaków. Dlatego też należy przede wszystkim chronić dziuplaste drzewa, w tym martwe drzewa, stojące na terenach zieleni miejskiej (też urządzonej), jako naturalne miejsca rozrodu. Więcej informacji na temat sposobów zapewniania martwego drzewa można znaleźć w standardzie Drugie życie drzewa.

Standard zawiera wytyczne w zakresie utrzymania wybranych elementów infrastruktury wspierającej bytowanie dzikich zwierząt w mieście, takich jak:

- budki lęgowe i schronienia dla nietoperzy;
- poidła dla ptaków i owadów;
- karmniki i dyspensery do karmy dla ptaków;
- zimowe schronienia dla jeży.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu możliwych do zastosowania rozwiązań. Budowa i lokalizacja każdego obiektu powinny zawsze być konsultowane z odpowiednim specjalistą, np. chiropterologiem, teriologiem, entomologiem, ornitologiem. Niniejszy standard nie dotyczy jednak zagadnień związanych z projektowaniem, lokalizowaniem i oznakowaniem infrastruktury dla zwierząt, a jedynie jej utrzymania.

Materiały służące do czyszczenia, renowacji/naprawy oraz sposób/technologia naprawy elementów powinny być zaakceptowane przez zamawiającego. Niedozwolone jest używanie materiałów mogących szkodzić zwierzętom lub zatrwać glebę. Zaleca się stosowanie substancji naturalnych, np. octu, spirytusu, pokostu lnianego.

Jeśli element infrastruktury nie nadaje się do dalszego użytkowania, należy poinformować o tym zamawiającego lub zarządcę terenu.

1. BUDKI DLA PTAKÓW I NIETOPERZY

Na potrzeby niniejszego opracowania wszystkie sztuczne schronienia sytuowane z myślą o wspieraniu ptaków i ssaków (skrzynki lęgowe, schronienia dla nietoperzy – patrz rys. 5.3) będą określone jako budka.

Standard dotyczy utrzymania przede wszystkim budek dla ptaków, wiewiórki pospolitej i nietoperzy, choć jego zapisy mogą być stosowane także do platform pływających służących odpoczynkowi i stanowiących azyl dla ptaków wodnych. Budki buduje się z myślą o konkretnych zwierzętach, dostosowując je do potrzeb danego gatunku. Jednak zdarza się, że obiekt dedykowany konkretnemu gatunkowi wykorzystywany jest w różnorodny sposób przez inne zwierzęta. Przykładowo, budka dla ptaków może być zamieszkała przez myszy, orzesznicę leszczynową, nietoperze czy owady, np. przez chronioną kwietnicę okazałą; może być także „magazynem” pożywienia dla wiewiórki pospolitej.

Podczas wykonywania prac utrzymaniowych należy pamiętać, że większość zwierząt, które możemy spotkać w budkach, jest objęta ochroną gatunkową. W związku z tym w stosunku do tych zwierząt obowiązują przepisy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt*, w tym zakaz:

- umyślnego niszczenia ich jaj, postaci młodocianych lub form rozwojowych;
- niszczenia siedlisk lub ostoi będących ich obszarem rozrodu, wychowu młodych, migracji lub żerowania;
- umyślnego płoszenia lub niepokojenia.

Rys. 5.3. Po lewej: budka dla ptaków (fot. ZZM Wrocław), po prawej: budka dla nietoperzy (fot. J. Czajkowski)

Wszystkie obiekty zaleca się umieszczać na mapie z informacją/atributami m.in o typie, okresach przeglądów i remontów oraz ich realizacji.

* Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. poz. 2183), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2016/2183/ogl>.

UWAGA!

Przed rozpoczęciem prac utrzymaniowych należy zawsze sprawdzić, czy budka nie jest zajmowana przez zwierzęta. Jeśli budka jest zasiedlona – niezależnie od tego, czy zamieszkują ją zwierzęta, dla których jest przeznaczona, czy też inne – należy odstąpić od prowadzenia prac i zamknąć przednią ścianę budki (patrz rozdział 1.3).

1.1. CELE I OCZEKIWANE EFEKTY PRAC

Cele prowadzenia prac to:

- zapewnienie bezpiecznego miejsca rozrodu, odpoczynku i zimowania;
- zmniejszenie ryzyka rozprzestrzenienia chorób przez zwierzęta, szczególnie jeśli występuje ich znaczna ilość na danym obszarze.

W sezonie lęgowym zwierzęta znoszą do budek części roślin, sierść, mech i inne elementy, aby przygotować gniazdo. Zawilgocone elementy budulcowe stwarzają dogodne warunki do rozwoju patogenów pochodzących z odchodów, czy tych zawlekanych przez zwierzęta do gniazda w sezonie lęgowym. Nieczyszczone budki sprzyjać będą rozprzestrzenianiu się patogenów, w tym pasożytów. Dodatkowo pozostawione w budkach stare gniazda z czasem są nadbudowywane przez zwierzęta, ich powierzchnia zbliża się do otworu wejściowego budki, co ułatwia drapieżnikom polowanie na pisklęta.

Efektami prac w przypadku budek niezamieszkałych są:

- budka sprawna technicznie i bezpieczna – wszystkie elementy budki są na miejscu i stabilnie zamontowane; otwór wejściowy wielkości odpowiedniej dla danego gatunku potencjalnie mogącego zasiedlić budkę, niezniszczony (np. przez dzięcioła); obecny daszek zabezpieczający wnętrze budki przed wilgocią i przegrzaniem;
- budka wyczyszczona i odkażona.

1.2. OKRES I CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Prace związane z czyszczeniem budek wykonujemy od 16.10 do końca II*, niemniej jednak należy dostosować termin do biologii gatunku, który potencjalnie zamieszkuje budkę:

- ptaki (16.10–29.02; Uwaga! Niektóre budki mogą być wykorzystane na zimowiska – patrz punkt 1.3);
- wiewiórki (16.10–29.02; Uwaga! Okres lęgowy wiewiórek przy korzystnych warunkach może zacząć się w I);
- nietoperze (15.11–30.04).

Zaleca się czyścić budki nie częściej niż raz na 2 lata i nie rzadziej niż raz na 3 lata oraz kiedy z budki wystaje nadmiar materiału gniazdowego widoczny przez wejście do budki**. Należy unikać sytuacji, w których na danym obszarze wszystkie budki są czyszczone w tym samym okresie. Zapewni to różnorodność siedlisk.

W obliczu zmian klimatycznych, nagrzewających się miast, należy dopasować terminy do średniej temperatury otoczenia – zalecane jest prowadzenie prac po pierwszych przymrozkach. Ze względu na możliwe zamieszkiwanie budki przez osy zaleca się prowadzenie prac przy temperaturze powietrza poniżej –5°C.

* Ze względu na przepisy Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 916), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2004/880/ogl>.

** Standard ochrony ptaków i nietoperzy w miejskiej przestrzeni architektonicznej, w planowaniu i realizacji prac budowlanych, w tym remontowych i termomodernizacyjnych oraz odtwarzaniu ich siedlisk. Załącznik nr 2 do Stanowiska Nr LXV/1039/VI/18/2014 Rady Miasta Poznania z dnia 8.04.2014 r., <https://bip.poznan.pl/bip/uchwaly/kadencja-2010-2014,8/lxv-1039-vi-18-2014-z-dnia-2014-04-08,51575/> [dostęp 20.07.2022 r.].

UWAGA!

Wcześniejsze lub późniejsze rozpoczęcie prac w stosunku do powyżej wskazanych terminów niesie ryzyko płoszenia potencjalnie zamieszkujących budki gatunków, a także narażenie na atak ze strony osowatych. W przypadku zasiedlenia budki przez osy istnieje możliwość obecności w budce także chronionego chrząszcza – margi szerszeniówki. Budki takie powinny być czyszczone dopiero w następnym sezonie.

1.3. SPOSÓB I KOLEJNOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

1. Przed rozpoczęciem prac należy przygotować się do ich prowadzenia zgodnie ze standardem Przygotowanie do prowadzenia prac i zabezpieczenie terenu, w szczególności należy:

- ▶ sprawdzić obecność gatunków chronionych w budkach i miejscach schronienia;
- ▶ przygotować odpowiednie materiały i narzędzia;
- ▶ sprawdzić bezpieczeństwo sprzętu używanego do poruszania się na wysokości;
- ▶ zabezpieczyć miejsca pracy zgodnie ze standardem Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu;
- ▶ sprawdzić, czy budka nie jest zamieszкана:
 - najlepiej na kilka dni przed rozpoczęciem prac przeprowadzić oględziny zewnętrzne, z poziomu gruntu, przy użyciu lornetki,
 - jeżeli obserwacje są niemożliwe, sprawdzić obecność zwierząt za pomocą endoskopowej kamery inspekcyjnej. Należy uważać, aby zgromadzony materiał nie wypadł w czasie inspekcji; w czasie otwierania nasłuchiwać i obserwować, czy w budce słychać/widzieć oznaki zamieszkania.

Budka z użytkowanym gniazdem wiewiórki będzie do samej góry wypełniona ciepłym, puchowym, świeżym materiałem trzymającym temperaturę. Gniazdo ptasie będzie udeptane, z materiałem rozłożonym równomiernie lub lekko ku bokom. Zasiedlone gniazdo ptasie czy schronienie nietoperzy można niemal od razu rozpoznać po obecności lokatorów;

2. W przypadku budki z pełną przednią ścianą należy bardzo delikatnie ją otworzyć, zachowując ostrożność i sprawdzając, czy nie jest zasiedlona.
3. Wizualnie ocenić, czy budka jest bezpieczna do zasiedlenia oraz jaki jest jej stan techniczny, tj.:
 - ▶ kompletność;
 - ▶ stabilność i właściwy sposób mocowania;
 - ▶ stan otworu wejściowego;
 - ▶ degradację materiałów;
4. W przypadku zamieszkannej budki:
 - ▶ jeśli zamieszkanie budki zostało stwierdzone z powierzchni ziemi, nie należy prowadzić prac przy budce;
 - ▶ jeśli obecność zwierzęcia została stwierdzona po otworzeniu budki – założyć przednią deskę i zabezpieczyć przed odpadnięciem przez przekręcenie drutu zabezpieczającego w sposób jak najmniej niepokojący zwierzęta. Należy odstąpić od innych czynności związanych z daną budką;
5. W przypadku niezamieszkannej budki:
 - ▶ usunąć pozostałości gniazda i odchody – ręcznie oraz przy użyciu zmiotki lub płaskiej szpachelki;
 - ▶ sprawdzić mocowanie do drzewa – poprawić dla zapewnienia bezpieczeństwa;
 - ▶ usunąć lub wymienić na nowe budki (zgodnie z zaleceniem zamawiającego), których stan techniczny został oceniony jako zły i których naprawa będzie pracochłonna, a efekt nadal może przynosić ryzyko dla zwierząt, które je zamieszkują;
 - ▶ usuniętą budkę nanieść na mapę; wykonać stosowną dokumentację zdjęciową i opisową informującą o przyczynie usunięcia budki;

UWAGA!

Zakazuje się używania drzewołazów do dotarcia do budek zawieszonych na drzewach. Należy używać podnośników kosзовых, drabin lub technik linowych.

- ▶ przemyć budkę wodą ze spirytusem (rozcieńczenie 1:1), nie używać innych detergentów;
- ▶ w celu dokładnego odkażenia wnętrza budki należy opalić, np. ręczną opalarką gazową;
- ▶ naprawić uszkodzone elementy i poprawić mocowanie do pnia, jeśli tego wymaga;
- ▶ do budek o dużej powierzchni dna (zazwyczaj budki półotwarte lub otwarte) wsypać trociny, drobne kamienie (8-12 mm), korę, by przygotować je do zasiedlenia,
- ▶ wykonać dokumentację zdjęciową wykonanych prac;
- ▶ zamknąć przednią ścianę budki;
- ▶ uprzątnąć z terenu materiał usunięty z budek.

1.4. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na poniższe aspekty.

KONTROLA W TRAKCIE PROWADZENIA PRAC:

- sposób weryfikacji zasiedlenia budki;
- sposób zabezpieczenia miejsca pracy – wygrozdzenie;
- sposób dotarcia do budki – użyte techniki;
- sposób prowadzenia dokumentacji (jeśli wymagana);
- stosowane detergenty, materiały i technologie napraw.

KONTROLA PO WYKONANIU PRAC:

- weryfikacja dokumentacji zdjęciowej po wykonaniu czyszczenia i napraw budek;
- weryfikacja wybranej oczyszczonej budki pod kątem prawidłowego czyszczenia i montażu;
- uprzątnięcie terenu po wykonaniu prac.

2. POIDŁA DLA PTAKÓW I OWADÓW

Poidła na terenach zieleni służą nie tylko ptakom, ale także owadom czy ssakom, np. wiewiórkom. Co więcej, ich funkcja nie ogranicza się tylko do zapewnienia wody w upalne dni – woda zgromadzona w poidłach służy ptakom także do pielęgnacji piór. Należy w związku z tym zapewnić czystość wody, odkażone poidła oraz dostęp do wody owadom i młodym ptakom przez ułożenie kamieni w poidle (rys. 5.4).

2.1. CELE I OCZEKIWANY EFEKT PRAC

Celami prowadzenia prac są:

- zapewnienie czystej i świeżej wody w czasie, kiedy zwierzęta tego najbardziej potrzebują;
- zapewnienie, że poidła są bezpieczne dla podlotów;
- zapewnienie, że z poideł mogą korzystać także owady;
- ograniczenie rozprzestrzenienia się chorób wśród zwierząt.

Efektom prac jest czyste i sprawne poidło zapewniające dostęp do świeżej wody.

2.2. OKRES I CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Prace będą prowadzone systematycznie w ciągu całego roku, w tym:

- IV-V – jednokrotne przygotowanie pojemnika do sezonu – umycie wszystkich elementów i dezynfekcja, wymiana kamieni i elementów zdegradowanych, sprawdzenie stabilności poidła i bezpieczeństwa dla ludzi i zwierząt;
- V-IX – systematyczne mycie i dezynfekcja (co 30 dni), kontrola, wymiana lub uzupełnianie wody na bieżąco – najlepiej codziennie, nie rzadziej niż raz na 3 dni.

2.3. SPOSÓB I KOLEJNOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Przed rozpoczęciem prac zabezpieczyć miejsca przejazdu samochodów i wykonać obowiązkowe czynności adekwatne do zakresu, opisane w standardzie Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu.

2.3.1. WIOSENNE PRZYGOTOWANIE POIDEŁ

1. Sprawdzić stabilność i kompletność konstrukcji.
2. Usunąć elementy ruchome z poidła, w tym kamienie.

Rys. 5.4. Poidło (fot. P.H.U. „Vena” Sp. j. Bartnikiewicz i S-ka)

3. Usunąć ostre krawędzie lub elementy mogące spowodować zranienie ptaków.
4. Wyczyścić pojemniki gorącą, sprężoną wodą (ciśnienie dopasowane do rodzaju materiału).
5. Wyczyścić kamienie, płuczając je w wodzie. Wymienić kamienie w przypadku silnego zanieczyszczenia glonami lub odchodami.
6. Zdezynfekować misę i kamienie roztworem spirytusu z wodą 1:1 lub/i lampą emitującą promieniowanie UVC.
7. Wypełnić poidło niechlorowaną, świeżą i wolną od zanieczyszczeń wodą.

2.3.2. UTRZYMANIE POIDEŁ W SEZONIE LETNIM

1. Należy powtarzać czynności wymienione powyżej (pkt 2.3.1) co 30 dni.
2. Codziennie, nie rzadziej niż raz na 3 dni, kontrolować poziom wody:
 - uzupełnić brak, jeśli poziom lustra nie daje możliwości korzystania z wody;
 - wymienić wodę, jeśli znajdują się tam resztki pożywienia lub odchody.

2.3.3. UTRZYMANIE POIDEŁ W SEZONIE ZIMOWYM

1. Należy umieścić na tafli wody lekką piłkę, np. ping-pongową, by woda nie zamarzała*.
2. Uzupełniać wodę i piłkę, jeśli będzie potrzeba.

2.4. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na poniższe aspekty.

KONTROLA W TRAKCIE PROWADZENIA PRAC:

Kontrole w sezonie letnim:

- ☐ sposób poruszania się pojazdów po terenie;
- ☐ materiały i technologie napraw;
- ☐ stan sanitarny wody w poidłach;
- ☐ poziom lustra wody – na bieżąco.

Kontrole w sezonie zimowym:

- ☐ stan sanitarny wody w poidłach i poziom lustra wody – na bieżąco;
- ☐ możliwość korzystania z poidła podczas mrozów – obecność przedmiotów uniemożliwiających zamarzanie wody.

KONTROLA PO WYKONANIU PRAC:

Przygotowanie poidła do sezonu (IV–V):

- ☐ stan techniczny i stabilność poidła;
- ☐ stan sanitarny i czystość poidła;
- ☐ obecność kamienia w poidle (jeśli dotyczy).

Utrzymanie poidła w sezonie (VI–III):

- ☐ stan sanitarny wody i poziom lustra wody;
- ☐ stan sanitarny i czystość poidła.

* Bocheński M., Ciebiera O., Dolata P. T. (i inni), (2013), *Ochrona ptaków w mieście*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim, s. 134–139, <https://www.gov.pl/attachment/9c9fcd00-3182-482b-9b78-400c341ba8d2> [dostęp 20.05.2022 r.].

3. KARMNIKI I DYSPENSERY

Zgodnie z obecną wiedzą przyrodniczą dokarmianie ptaków nie jest koniecznością, a bywa wręcz szkodliwe, ponieważ przyczynia się do rozwoju gryzoni, np. szczurów, nornic. Jeśli to możliwe, dokarmianie należy więc ograniczać, a doraźnie prowadzić tylko zimą, w przypadku gdy:

- utrzymuje się silny mróz i zamarznięta jest większość zbiorników wodnych;
- utrzymuje się gruba pokrywa śnieżna uniemożliwiająca ptakom poszukiwanie i zdobywanie pokarmu;
- przestrzeń jest uboga w rośliny dające owoce, orzechy itd.

W okresach dodatnich temperatur na pokarmie rozwijają się chorobotwórcze patogeny – m.in. grzyby i pierwotniaki, które szkodzą ptakom.

Zaleca się stosowanie karmników, na których ptaki nie pozostawiają odchodów, np. typu tuba (rys. 5.5).

Należy stosować się do ogólnych zasad związanych z dokarmianiem:

- należy wykorzystywać tylko świeży pokarm o składzie dopasowanym do zinwentaryzowanych na danym terenie gatunków ptaków (patrz tabela 5.9);
- pokarm powinien być jak najbardziej zbliżony do naturalnego, pozbawiony sztucznych barwników i konserwantów, przypraw oraz soli;
- dokarmianie powinno być prowadzone regularnie;
- niezjedzony pokarm powinien być usuwany z karmników i wymieniany na świeży;

- pokarm powinien być wykładany w miejscach, w których ptaki nie będą narażone na ataki psów i kotów – z dala od chodników;
- pokarm dla ptaków wodno-błotnych powinien być wykładany w miejscach, w których nie będzie nabierał wilgoci, np. na brzegu, w odległości 0,5–1 m od miejsca, gdzie woda styka się w lądem, lub na specjalnej konstrukcji (rys. 5.6, 5.7).

Systemowe dokarmianie ptaków przez zarządcę terenu może być uzupełnione o informację terenową o odpowiedzialnym dokarmianiu ptaków przez osoby zamieszkujące czy odwiedzające tereny zieleni (rys. 5.8).

Rys. 5.5. Karmnik dla ptaków typu tuba (fot. George, Pixabay)

Rys. 5.6. Kaczkomat (fot. P.H.U. „Vena” Sp. j. Bartnikiewicz i S-ka)

Rys. 5.7. Karmnik dla ptaków wodno-błotnych z gotowanymi warzywami jako źródłem pokarmu, Łazienki Królewskie, Warszawa (fot. S. Sendzielski)

Tabela 5.9. Rekomendowane pokarmy dla różnych rodzajów ptaków*

Rodzaje ptaków	Rekomendowany pokarm
Ptaki wodno-błotne	<ul style="list-style-type: none"> ▶ świeże warzywa (marchewka, brokuły, kalafior, biała kapusta, ziarna kukurydzy), najlepiej pokrojone, surowe lub lekko obgotowane w niesolonej wodzie; ▶ pośląd, otręby, płatki zbożowe, gotowana i wysuszona pszenica, kasza i ryż
Ptaki krukowate i gołębie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ różnego rodzaju kasze i ziarno: pszenica, ryż
Wróbel, mazurek, kowalik, trznadel, gil, grubodziób, zięba, jer, dzwonec, szczygieł i raniuszek	<ul style="list-style-type: none"> ▶ różnego rodzaju kasze i ziarno: pszenica, ryż; ▶ konopie, proso, nasiona słonecznika łuskane lub w łupinach, nasiona dyni, orzechy włoskie, płatki owsiane; ▶ niewielką część pokarmu można podawać na ziemi po wcześniejszym odgarnięciu warstwy zalegającego śniegu – dotyczy to głównie wróbli, mazurków i trznadli, które chętnie pobierają pokarm z ziemi
Sikory i dzięcioły	<ul style="list-style-type: none"> ▶ nasiona słonecznika, orzechy, kulki orzechowe
Kwicoł, kos, inne drozdy	<ul style="list-style-type: none"> ▶ różnego rodzaju kasze i ziarno: pszenica, ryż; ▶ pokrojone jabłka oraz suszone lub mrożone owoce dzikich krzewów, np. rokitnika, jarzębiny, czarernchy zwyczajnej, ligustru, bzu czarnego i koralowego, głógów, tarniny, dzikiej róży, berberysu oraz krzewów ogrodowych, np. porzeczki i aronii; ▶ suszone daktyle i rodzynki; w czasie dokarmiania należy unikać stosowania zbyt dużych ilości suszonych owoców, ponieważ mają one tendencję do zwiększania swojej objętości w żołądkach ptaków – co może okazać się dla nich bardzo niebezpieczne w przypadku zjedzenia ich zbyt dużej porcji

Rys. 5.8. Tablica informacyjna dotycząca karmienia ptaków wodno-błotnych, Warszawa (fot. S. Sendzielski)

* Zalecenia dotyczące karmy oraz sposobu dokarmiania na podstawie publikacji: *tamże*, s. 134–139.

3.1. CELE I OCZEKIWANE EFEKTY PRAC

Celami prowadzenia prac są:

- ▶ zapewnienie dobrego stanu technicznego karmników, który umożliwi zabezpieczenie karmy dla ptaków przed zmoknięciem, a samym ptakom bezpieczeństwo korzystania z konstrukcji;
- ▶ w okresie zimowym: zapewnienie odpowiedniego pożywienia ptakom zależnie od gatunku;
- ▶ ograniczanie rozprzestrzenienia się chorób wśród ptaków.

Efektami prac są:

- sprawne technicznie i czyste karmniki zapewniające bezpieczeństwo ptakom;
- usunięcie pożywienia niezdadnego do spożycia także wokół karmnika;
- uzupełnienie pożywienia w karmniku – pożywienie jest świeże i suche.

3.2. OKRES I CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Przygotowanie do sezonu (raz w roku IX–XI).

W sezonie zimowym:

- kiedy utrzymuje się mróz, pokrywa śnieżna i lód na wodzie, co 7 dni:
 - ▷ uzupełnianie karmy,
 - ▷ sprawdzenie stanu karmy pod kątem zawilgocenia czy zdatności do spożycia;
 - ▷ w czasie, kiedy temperatura jest dodatnia, pożywienie powinno być zbierane;
 - ▷ raz na miesiąc: dezynfekcja karmników. Uwaga! zakazuje się stosowania detergentów.

3.3. SPOSÓB I KOLEJNOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Przed rozpoczęciem prac należy zabezpieczyć miejsca przejazdu samochodów i wykonać obowiązkowe czynności adekwatne do zakresu, opisane w standardzie Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu.

3.3.1. PRZYGOTOWANIE KARMNIKÓW/ DYSPENSERÓW DO SEZONU

Żeby przygotować karmniki do sezonu, należy:

1. Sprawdzić stabilność i kompletność konstrukcji karmnika/dyspensera, jeśli wymagane:
 - poprawić konstrukcję lub stabilność;
 - usunąć ostre krawędzie lub elementy mogące spowodować zranienie ptaków;
 - uzupełnić lub wymienić zużyte, zdegradowane elementy;
 - sprawdzić mocowanie do drzewa – poprawić dla zapewnienia bezpieczeństwa karmnika i żywotności drzewa (np. sprawdzić opaski mocujące karmnik na gałęziach – czy nie oplatają gałęzi zbyt ciasno, czy gałąź nie łamie się pod ciężarem karmnika);
 - naoliwić elementy ruchome.
2. Usunąć elementy demontowane z karmnika/dyspensera, np. tace, pojemniki na pożywienie.
3. Wyczyścić karmnik i jego elementy szczotką i gorącą sprężoną wodą (ciśnienie dopasowane do rodzaju materiału). Dyspenser oczyścić z zanieczyszczeń i graffiti. Wyczyścić zgodnie z zaleceniami producenta.
4. Skompletować i na nowo zamontować karmnik/dyspenser.

3.3.2. UTRZYMANIE KARMNIKÓW W SEZONIE ZIMOWYM

W sezonie zimowym zaleca się:

1. Regularne monitorowanie karmników pod kątem zdatności pokarmu do spożycia – zawilgocenie, zapleśnienie.
2. Usuwanie pokarmu zawilgoconego, zapleśniałego, stwarzającego zagrożenie zdrowotne dla ptaków.
3. Wyczyszczenie karmnika z odchodów i zdezynfekowanie go – zgodnie z zaleceniami dla budek (patrz rozdział 1.3).
4. Uzupełnianie odpowiedniej karmy – zależnie od gatunku dokarmianych ptaków; termin należy dopasować do warunków atmosferycznych.

3.4. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na poniższe aspekty.

KONTROLA W TRAKCIE PROWADZENIA PRAC:

Przygotowanie do sezonu zimowego:

- sposób poruszania się pojazdów po terenie;
- stosowane materiały i technologie napraw.

W sezonie zimowym:

- sposób poruszania się pojazdów po terenie;
- jakość i skład wykładanej karmy stosowny do zaleceń zamawiającego.

KONTROLA PO WYKONANIU PRAC:

- stan techniczny/kompletność i stabilność karmników i dyspenserów do karmy;
- czystość karmników;
- czystość terenu wkoło karmników i dyspenserów;
- pokarm zgodny z gatunkiem.

4. DOMKI DLA JEŻY

Jeże w miastach zapewniają regulację populacji bezkręgowców występujących w gruncie, np. ślimaków. Okres hibernacji jeży zaczyna się około X–XI, kiedy temperatura spada poniżej 8–10°C i trwa do III–IV. Okres rozrodczy jeży trwa mniej więcej III–IX.

W miastach obserwuje się zwiększenie populacji jeży, co wynika m.in. z dostępności pożywienia pochodzenia antropogenicznego. Na występowanie jeży negatywnie wpływają:

- nasilony ruch samochodowy;
- intensywna pielęgnacja terenów zieleni (jeże w wysokich trawach mogą budować gniazda letnie lub gniazda, w których odchowują młode);
- wypalanie traw;
- usuwanie liści;
- usuwanie martwego drewna (kłód, gałęzi);
- presja ze strony zwierząt domowych.

By dbać o populację jeży, należy zwiększyć powierzchnię obszarów pokrytych krzewami, ograniczać intensywne koszenie, sprawdzać koszony teren pod kątem obecności w nim jeży. Należy kształtować nowe ekostrefy na terenach zieleni urządzonej, gdzie koszenie i grabienie liści jest ograniczone (patrz standard Zarządzanie strefami biocenotycznymi).

Wszystkie zimowe schronienia dla jeży (sztuczne domki i budki) powinny mieć odpowiednią budowę zalecaną

przez specjalistów, a wyznaczanie ich lokalizacji i montaż powinny odbywać się pod nadzorem przyrodniczym.

4.1. CEL I OCZEKIWANY EFEKT PRAC

Celem prowadzenia prac jest utrzymanie zdrowej populacji jeży i wsparcie zwierząt w okresie hibernacji. Efektem prac jest zapewnienie jeżom bezpiecznego zimowego schronienia.

4.2. OKRES I CZĘSTOTLIWOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Sprzątanie budek może odbywać się raz na 2–3 lata (III–IV), tylko jeśli domek nie jest aktualnie użytkowany przez jeże. W przeciwnym wypadku należy odstąpić od sprzątania budki, wyznaczając datę kolejnej kontroli i wykonania zaniechanej czynności.

4.3. SPOSÓB I KOLEJNOŚĆ WYKONYWANIA PRAC

Przed rozpoczęciem prac należy zabezpieczyć miejsca przejazdu samochodów i wykonać obowiązkowe czynności adekwatne do zakresu, opisane w standardzie Przygotowanie do wykonania prac i zabezpieczenie terenu.

W przypadku domków dla jeży kolejność prac wygląda następująco:

1. Bardzo ostrożnie sprawdzić obecność jeży w domku. Jeśli domek jest zamieszkały, odstąpić od prac. Należy pamiętać, że domki hibernacyjne mogą być używane w celu rozrodu i wychowania młodych.
2. Odgarnąć ściółkę.
3. Usunąć gniazdo.
4. Sprawdzić kompletność domku, jego stan techniczny, jeśli wymagane:
 - poprawić konstrukcję lub stabilność;
 - usunąć ostre krawędzie lub elementy mogące zranić zwierzę;
 - uzupełnić lub wymienić zużyte, zdegradowane elementy.
5. Umyć domek myjką ciśnieniową z użyciem gorącej wody – ciśnienie dopasować do materiału, z którego zostały wykonane domki.
6. Zdezynfekować domek z użyciem roztworu spirytusu z wodą 1:1 – przetrzeć ściany, zdezynfekować szczeliny, gdzie łączą się materiały/ściany lub/i użyć lampy UVC w celu dezynfekcji.
7. Wysuszyć domek.
8. Ustawić domek w miejscu, skąd został zabrany, lub w miejscu wskazanym przez zamawiającego.
9. Zamaskować domek gałęziami i liśćmi (warstwa ok. 30-40 cm). Zamaskowany domek musi być dobrze ukryty i nie może odróżniać się od otoczenia.

4.4. KONTROLA I ODBIÓR PRAC

Kontrola i odbiór prac prowadzone będą zgodnie z dokumentem Wytyczne w zakresie wprowadzenia wykonawcy, kontroli prac i ich odbioru. Ponadto inspektor będzie zwracał uwagę na poniższe aspekty.

KONTROLA W TRAKCIE PROWADZENIA PRAC:

- ☐ sposób poruszania się pojazdów po terenie;
- ☐ stosowane materiały i technologie napraw.

KONTROLA PO WYKONANIU PRAC:

- ☐ oczyszczenie, kompletność i stan techniczny schronienia;
- ☐ miejsce postawienia i zamaskowania schronienia.

5. WYMAGANIA DOTYCZĄCE SPRZĘTU

Sprzęt i pojazdy wykorzystywane we wszystkich pracach powinny spełniać wymogi opisane w Wytycznych w zakresie sprzętu oraz być oznakowane zgodnie ze standardem Oznakowanie pojazdów i stroju pracowników. W wyposażeniu wykonawcy prac związanych z utrzymaniem infrastruktury dla zwierząt powinny znaleźć się elementy wymienione w tabeli 5.10.

Tabela 5.10. Zestawienie sprzętu i wyposażenia niezbędnego do wykonania prac związanych z utrzymaniem infrastruktury dla zwierząt

Lp.	Nazwa sprzętu i opis	Przykładowe zdjęcie (marka dowolna)*	Zastosowanie sprzętu i narzędzi	Czy obowiązują zalecenia dotyczące emisji hałasu i spalin opisane w Wytycznych w zakresie sprzętu
Maszyny				
1	Myjka ciśnieniowa z podgrzewaniem wody		konieczne	nie
2	Podnośnik koszowy		dozwolone	tak
Pozostałe				
3	Drabina rozkładana		konieczne	nie
4	Inspekcyjna kamera endoskopowa		konieczne	nie
5	Osobisty sprzęt arborystyczny do pracy na wysokości		konieczne	nie
6	Opalarka gazowa		zalecane	nie
7	Szpachelka		konieczne	nie
8	Zmiotka		konieczne	nie
9	Młotek		konieczne	nie
10	Wkrętarka akumulatorowa		konieczne	nie
11	Gwoździe		konieczne	nie
12	Opryskiwacz		konieczne	nie
13	Kombinerki		konieczne	nie
14	Grabie		konieczne	nie

* W tabeli zamieszczono zdjęcia przykładowych sprzętów, lista źródeł zdjęć znajduje się w Spisie cytowanych zdjęć na końcu publikacji.

BIBLIOGRAFIA

- Bocheński M., Ciebiera O., Dolata P. T. (i inni), (2013), *Ochrona ptaków w mieście*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wielkopolskim, Gorzów Wlkp, <https://www.gov.pl/attachment/9c9fcd00-3182-482b-9b78-400c341ba8d2> [dostęp maj 2022 r.].
- British Hedgehog Preservation Society, (2021), *Hedgehog homes*, <https://www.britishhedgehogs.org.uk/hedgehog-homes/> [dostęp maj 2022 r.].
- British Hedgehog Preservation Society, (2021), *Cleaning out hedgehog boxes*, <https://www.hedgehogstreet.org/cleaning-out-boxes/> [dostęp maj 2022 r.].
- Dziemian-Zwolak S., (2016), *Czynniki kształtujące liczebność populacji jeża wschodniego Erinaceus roumanicus Barrett-Hamilton, 1900 w środowisku zurbanizowanym*, rozprawa doktorska, Wydział Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań.
- Grześkowiak K., (2018), *Czyszczenie budek lęgowych*, https://klodawa.szczecin.lasy.gov.pl/aktualnosci/-/asset_publisher/1M8a/content/czyszczenie-budek-legowych#YfrG0_XMKCg [dostęp maj 2022 r.].
- Klimowicz-Kominowska M., *Czym i jak dokarmiać?*, <https://otop.org.pl/ptasie-porady/dokarmianie/czym-i-jak-dokarmiac/> [dostęp maj 2022 r.].
- Mikusek R., (2012), *Budki dla ptaków*, Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych, Kraków.
- Węgiel A., (2006), *Ochrona nietoperzy w lasach*, Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo Leśnej, R. 8, Zeszyt 1 (11), https://agro.icm.edu.pl/agro/element/bwmeta1.element.agro-article-d500017b-25c2-4e51-94ac-0ea4ff4626ad/c/sim11_141_153.pdf [dostęp maj 2022 r.].

AKTY PRAWNE

- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r., poz. 1333), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940890414/U/D19940414Lj.pdf>.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 916), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2004/880/ogl>.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2021 r., poz. 779 ze zm), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2013/21/ogl/pol>.
- Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2021 r., poz. 888 ze zm.), <https://eli.gov.pl/eli/DU/1996/622/ogl>.
- Rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. z 2020 r., poz. 10), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2020/10/ogl/pol>.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. poz. 2183), <https://eli.gov.pl/eli/DU/2016/2183/ogl>.

SPIS CYTOWANYCH ZDJĘĆ

Dostęp do wszystkich linków w spisie miał miejsce 12.08.2022 r.

Tabela 5.7.

- zamiatarka ręczna: <https://www.kaercher.com/pl/professional/zamiatarki/zamiatarki-reczne/km-70-20-c-2sb-15171070.html>.

Tabela 5.8. oraz Tabela 5.10.

- myjka z podgrzewaniem wody: <https://www.kaercher.com/pl/professional/urzadzenia-wysokocisnieniowe/urzadzenia-wysokocisnieniowe-z-podgrzewaniem-wody/klasa-kompakt/hds-9-17-4-cx-11749080.html>.

Tabela 5.8.

- pług do odśnieżania z rozrzutnikiem piachu: <https://korbanek.pl/producent/hydramet/spychacze-do-sniegu/t-2182>;
- myjka ciśnieniowa: <https://www.stihl.pl/PRODUKTY-STIHL/myjki-cisnieniowe/myjki-wysokocisnieniowe/267786-310/Myjka-RE-232.aspx>.

Tabela 5.10.

- inspekcyjna kamera endoskopowa: <https://inskam.com/products/inskam129-semi-rigid-cable-8mm-industrial-inspection-camera-43-inch-lcd-handheld-digital-endoscope-camera>.